

Mekânsal Hareketlilikle Birlikte Üniversiteli Genç Kızların Yaşadığı Kültürel Değişim: Aksaray Örneği

Merve Sarıgül | 0009-0004-7983-5680 | merve_sarigul@mail.ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı,
Niğde, Türkiye

ROR <https://ror.org/03ejnre35>

Ercan Geçgin | 0000-0001-9896-119X | ercangeccgin@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,
Niğde, Türkiye

ROR <https://ror.org/03ejnre35>

Öz

Bu çalışma, Türkiye'nin Aksaray ili Sultanhanı ilçesinde doğup üniversite okumak için ilçeden uzaklaşan genç kızların yaşadıkları kültürel değişimi anlamaya yöneliktir. Araştırmanın amacı, kadınların kamusal alandaki konumunu ve toplumsal kontrolün kadınların aleyhine işlediği ilçede üniversite okumak için giden genç kızların elde ettikleri kültürel sermayeler sayesinde kültürel pratiklerinde ne gibi değişimler yaşadıklarını ortaya koymaktır. Nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasına göre saha araştırması gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşme ve kısmen de olsa gözlem tekniğinden yararlanılmıştır. Amaçlı örneklem türlerinden benzeşik örneklemeye uygun şekilde seçilen ve eğitim süreci dışında ilçede yaşayan 17-25 yaş aralığındaki 10 genç kıza derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler Şubat 2023 ve Mayıs 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde katılımcılara hem ilçedeki etkileşim durumlarına hem de üniversite için gidilen yerdeki sosyal etkileşimlere ve yaşadıkları kültürel değişim pratiklerine ilişkin sorular sorulmuştur. Araştırma neticesinde, genç kızların yaşadıkları ilçede fazla düzeyde toplumsal kontrole maruz kaldıkları, kamusal alanda rahat hareket edemedikleri, üniversitenin bulunduğu şehirde ise daha geniş sosyalleşme imkânlarına sahip oldukları ve daha fazla bireysel özgürlükler yaşadıkları bilgisine ulaşılmıştır. Katılımcıların artan kültürel sermayeleri ve çeşitlenen etkileşim alanları sayesinde kültürel pratiklerinde de çeşitlenmelerin olduğu görülmüş, ayrıca üniversitenin kültürel değişimde büyük rol oynadığı da keşfedilmiştir. İlçedeki sosyal hayatta ise katılımcıların eril tahakküme ilişkin rahatsızlıklar yaşadıklarına dair bulgular elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kültürel Değişim, Kültürel Çeşitlilik, Üniversite Hayatı, Genç Kız, Aksaray

Atıf Bilgisi

Sarıgül, Merve – Geçgin, Ercan. “Mekânsal Hareketlilikle Birlikte Üniversiteli Genç Kızların Yaşadığı Kültürel Değişim: Aksaray Örneği”. *Sosyolojik Bağlam Dergisi* 6/1 (Nisan 2025), 41-70.

<https://doi.org/10.52108/2757-5942.6.1.3>

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi	30.12.2024
Kabul Tarihi	26.03.2025
Yayın Tarihi	15.04.2025
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Etik Kurulu'nun 09/05/2023 tarihli 2023/07-02 sayılı kararı ile etik izin alınmıştır.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	dergi@sosyolojikbaglam.org
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu çalışma, TÜBİTAK'ın 2209-A - Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı tarafından 1919B012216859 başvuru numarasıyla desteklenmiştir.
Yazar Katkıları	Araştırmanın Tasarımı Yazar-1 (%70) - Yazar-2 (%30) Veri Toplanması Yazar-1 (%100) Araştırma - Veri Analizi - Doğrulama Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50) Makalenin Yazımı Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50) Metnin Tashih ve Geliştirilmesi Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50)
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC-ND 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Cultural Change Experienced by University-Aged Young Women Through Spatial Mobility: The Case of Aksaray

Merve Sarıgül | 0009-0004-7983-5680 | merve_sarigul@mail.ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir University, Graduate School of Social Sciences, Department of Sociology,
Niğde, Türkiye

 <https://ror.org/03ejnre35>

Ercan Geçgin | 0000-0001-9896-119X | ercangeccgin@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir University, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Department of Sociology, Niğde, Türkiye

 <https://ror.org/03ejnre35>

Abstract

This study aims to understand the cultural change experienced by young women born in Sultanhanı, a district of Aksaray, Turkey, who leave their hometown to attend university. The research seeks to reveal how these young women experience changes in their cultural practices due to the cultural capital they acquire through university education, particularly in a district where women are marginalized in public spaces and social control operates against them. A field research was conducted using a case study approach, one of the qualitative research designs. In-depth interviews and, to a limited extent, observation techniques were employed. In line with homogeneous sampling method, one of the purposive sampling techniques, in-depth interviews were conducted with ten young women aged 17–25 who reside in the district outside their educational period. The interviews were carried out between February 2023 and May 2023. During the research process, participants were asked questions about their interactions in the district, their social interactions in the city where they attended university, and their cultural change practices. The findings indicate that young women face intense social control in their hometowns and feel restricted in public spaces, but they enjoy broader socialization opportunities and greater individual freedoms in the university city. It was observed that the participants' increasing cultural capital and diversified interaction areas led to variations in their cultural practices. Additionally, the university also played a major role in facilitating cultural change. Furthermore, findings revealed that participants experienced discomfort due to male dominance in social life within their home district.

Keywords

Cultural Change, Cultural Diversity, University Life, Young Woman, Aksaray

Citation

Sarıgül, Merve – Geçgin, Ercan “Cultural Change Experienced by University-Aged Young Women Through Spatial Mobility: The Case of Aksaray”. *Journal of Sociological Context* 6/1 (April 2025), 41-70.

<https://doi.org/10.52108/2757-5942.6.1.3>

Article Information

Date of Submission	30.12.2024	
Date of Acceptance	26.03.2025	
Date of Publication	15.04.2025	
Peer-Review	Double anonymous review - Two External Reviewers	
Ethical Statement	Ethical permission was obtained with the decision of Niğde Ömer Halisdemir University Ethics Committee dated 09/05/2023 and numbered 2023/07-02.	
Similarity Check	Done – Turnitin	
Conflict of Interest	No conflicts of interest have been declared.	
Complaints	dergi@sosyolojikbaglam.org	
Funding	This study was supported by TUBITAK’s 2209-A - University Students Research Projects Support Program with the application number 1919B012216859.	
Author Contributions	Conceptualization	Author-1 (%70) - Author-2 (%30)
	Data Curation	Author-1 (%100)
	Investigation - Analysis - Validation	Author-1 (%50) - Author-2 (%50)
	Writing	Author-1 (%50) - Author-2 (%50)
	Writing – Review & Editing	Author-1 (%50) - Author-2 (%50)
Copyright & License	Authors of articles in the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC-ND 4.0.	

Giriş

Her toplumda değişime açık yönlerin ve direnç gösteren yönlerin olduğunu söylemek mümkündür. Kültür, toplumsal değişimin ve değişime karşı direnç mekanizmalarının hususi bir boyutunu oluşturmaktadır. Sosyal bilimlerde kültür farklı göndermelere sahip şekilde ele alınmıştır. Cuche, kültürle ilgili tanımlamalardaki belirsizliklerin ve çekişmelerin gerisinde sosyal çekişmelerin yattığını belirtmiş ve geniş anlamıyla kültürün yaşam ve düşünüş tarzına, sembolik düzene ve anlamlar dünyasına göndermede bulunduğunu aktarmıştır.¹ Genel olarak anlamlar yüklü yaşam tarzı olarak düşünebileceğimiz kültür, öğrenilen, paylaşılan, bütünleştirilen; birtakım kalıp davranışlar ve kurallar barındıran, görelî yönleri olan, sürekliliğe sahip, ihtiyaçlara karşı gelen, değişebilen, dünyaya bakış açısı kazandıran ve adaptasyon sağlayıcı karakteristik özelliklerle kavranabilmektedir.² Farklı toplumsal sistemlerde farklı kültürel kalıplar ortaya çıkabilmektedir. İnsanlar sosyalleşerek içinde buldukları topluluğun kültürünü özümseme süreçlerini yaşarlar ancak aynı zamanda başka ortamlara dâhil olduklarında oranın kültürüyle etkileşime girebilirler ve uyum, çatışma veya gerilim yaşayabilirler veyahut yepyeni bir kültürün inşasında müşterek rol oynayabilirler.

Kişilerin mekânsal hareketlilikleri kültürel değişimlere sebep olabilmektedir. Özellikle farklı toplumlardan veya farklı alt-kültürlerden gelenlerin buluşmasıyla ve etkileşimleriyle asıl kültürlerinde bulunmayan yeni bir birleşime ulaşmasını ifade eden 'kültürlenme' kavramı³ değişim odaklı kültürel süreçlerde karşımıza çıkabilmektedir. Başka bir ifadeyle kültürlenme süreci aynı zamanda kültürel değişimi bize vermektedir.

Bu araştırma, mekânsal hareketlilik veya değişimle birlikte yaşanan kültürel değişimi üniversiteli genç kızlar örneğinde yakından inceleme amacıyla hazırlanmıştır. Mekânsal değişim, sadece fiziksel mekân açısından değil toplumsal etkileşimlerin mekânı boyutuyla da kavranmıştır. Söz gelimi bilişsel ve davranışsal yönden bireylerin etkileşim içinde oldukları eğitim kurumları mekânsal farklılaşma ve kültürel değişim bakımından kritik bir role sahip olabilmektedir. Başka bir ifadeyle eğitim ortamları ve onlarla bağlantılı yaşam ortamları kültürlenmenin toplumsal ekolojilerini oluşturmaktadırlar. Bu açıdan bu makalede, üniversite ortamıyla sınırlı bir şekilde genç kızların kültürel değişimi yakından araştırılmak istenmiştir. İçinde doğulan toplumsal ekolojinin kültürünü sosyalleşme sürecinde içselleştiren bireyler, başka bir toplumsal ekolojinin kültüründe değişme eğilimine girebilmektedirler. Üniversiteli genç kızların doğup büyüdüğü yerlerden başka şehirlere giderek yaşadıkları kültürlenme süreçlerindeki değişimler saha araştırması temelinde incelenmek istenmiştir.

Kadınların erkeklerin himayesinde yaşamaları onların ev içi alana yani namus beldelelerine hapsedilmesiyle sonuçlanır, kadınlar ise bu sayede pek çok sosyal olanaklardan, sosyal

1 Denys Cuche, *Sosyal Bilimlerde Kültür Kavramı*, çev. Turgut Arnas (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2013), 10-11.

2 Hüseyin Türk, *Kültür Kuramı ve Kavramı: Sosyal ve Kültürel Antropoloji* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2021), 35-40.

3 Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996), 122.

eylemlerden dışlanmış bir yaşam sürerler. Sosyalleşmeden bir haber yaşayan bu kadınların kendileri için belirlenmiş bu tasarıdan kurtulmaları için kültürlenmeye ihtiyaçları vardır. Çünkü toplumlar, eskinin aynı şekilde aktarılması anlamını taşımayan kültürlenme sayesinde alışkanlıklarını öğrenip yeni kuşaklara aktarabilirler. Kültür değişimleri, kültürlenme sürecinde eski ile yeninin harmanlanması sonucu gerçekleşir.⁴ Kadınların, özellikle bu ataerkil toplumlarda yaşayan genç kızların kültürlenmelerini kuvvetlendirecek, onlara üstün rol ve statü kazandıracak en büyük etki ise eğitim sermayeleri olacaktır. Bourdieu eksenli bir kavram olan eğitim sermayesi ise aile ve okul tarafından elde edilen bir kültürel aktarımın daha önce biriktirilen etkilerinin bedelidir. Eğitim ve kültürel sermaye aynı zamanda değerleri aşımakla ve dayatmakla yükümlüdürler. Sermayelerin bu yükümlülükleriye kültürlerle ilişkili yatkinliklerin oluşmasına sebebiyet verir.⁵

Zamanında ataerkil toplumların gücü altında ezilen genç kızlar en etkin güçlerini kültürel sermayelerini üniversiteye gittiklerinde kazanabilirler. Bu mekân ayrıca onlara hem meşru bilginin hem de özerk bir kent yaşamının fırsatlarını sunmaktadır. Üniversite ortamına kültür çeşitlendirmesini kazandıran olanak, kampüs içine yerleştirilmiş birimlerdir. Kültür ortamı şeklinde betimlenen bu mekân insana kültürlü bir kişilik ve meslek kazandırır ve bilimsel bilgi bu zeminde yetişir. ⁶Aile ve sosyal edinimlerin bireylerin ön sosyalleşme yetilerine karşı etkide bulunduğu gerçeği, ataerkil değerlerle büyüyen bir kadın için sosyalleşme düzeyinin yeteri derecede olmadığını göstergesidir. Egemen düşüncelerden, aile ve çevresinin kurduğu baskılardan arınan genç kızlar, üniversite yaşamına uyum sağlayabilmek, kültürel donanımlara ulaşabilmek açısından özgürdürler.

Yetişkinliğe yüklenen anlam ve yetişkinliği ören kültürel ağlar farklı olabileceği için üniversite yıllarındaki etkileşimlerin yörüngesi de toplumsal ekolojilere göre değişiklik gösterebilmektedir. Üniversite ortamını bir toplumsal uzam olarak düşündüğümüzde ülkeler arasında farklılıklar olabileceği gibi bir ülkeler içinde de farklılıklar yaşanabilmektedir. Yüksek öğrenim sürecindeki sosyalleşme ve kültürel değişimle ilgili literatür de toplumsal yapı ve sosyal uyum bağlamındadır. Örneğin batıdaki ileri kapitalist ülkelerde birey yönetimli kültür baskındır ve bu üniversitenin kültür tarihine de yansımıştır⁷, ama doğu toplumlarında daha kolektivist yönelime sahip kültürel haleler üniversiteye giren öğrencileri kuşatabilmektedir⁸ ve dolayısıyla da gelenek ile üniversite ortamındaki kültür arasında bazı

4 Murat Şahin, “Kültür Değişimleri ve Eğitim”, *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi* 5/3 (2019), 465.

5 Mehmet Tan, “Kültürel Sermayenin Kişilerarası İlişkilere Etkisi: Bourdieucu Bir Yaklaşım”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 10/3 (Eylül 2021), 2031.

6 Durmuş Günay, “Üniversitelerin Neliği, Akademik Özgürlük ve Üniversite Özerkliği”, *International Congress On Higher Education 27-29 (May 2004)*, 7.

7 ABD’deki üniversite hayatına çok yönlü ve tarihsel bakış için bkz. Helen Lefkowitz Horowitz, *Campus Life: Undergraduate Cultures from the End of the Eighteenth Century to the Present* (USA: The University of Chicago Press, 1988).

8 Çin örneği için bkz. Larry J. Nelson vd., “The Influence of Culture in Emerging Adulthood: Perspectives of Chinese College Students”, *International Journal of Behavioral Development* 28/1 (2004), 26-36.

ayrışmalar ve farklılaşmalar yaşanabilmektedir. Batıdaki hem birey yönelimliliği hem de öğrencilerin kültürel değişimini yansımaları bakımından antropolog Cathy Small'ın 'Rebekah Nathan' takma ismiyle ABD'de gerçekleştirdiği ve yayımladığı çalışması dikkate değerdir.⁹ Üniversiteye öğrenci olarak girip katılımlı gözlemde bulunan Nathan, öğrencilerin üniversite deneyimini bir geçiş ritüeli olarak görmüş, öğrencilerin üniversite kültürü içinde askıya alınmış kurallar dünyasında kendi kimliklerini keşsettiklerini bir eşik şeklinde tarif etmiştir. Dolayısıyla üniversite ortamı bir yaşam döngüsünden başka bir yaşam döngüsüne geçiş evresi, yani uyarlanma süreci şeklinde de görülebilir.

Ailenin, sosyal çevrenin şekillendirdiği cinsiyetçi etkileşimlerle genç kızların belirli bir kimliğe sahip oldukları, eğitim önceliğinde şartlardaki değişimin genç kızlardaki algıları, kimlikleri farklılaştırabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenlerle bulguların başlangıcında genç kızların toplumsal sorundan haberdar olup olmadıkları, ön sosyalleşme yetilerinin kültürel çeşitliliğe uyumları ile sosyal kaygılarına yansıtışı, özgür oldukları ortamı belirleme şekilleri gibi konular tartışılmıştır. Aile içi etkilerle, eğitimin katkılarıyla biriktirilmiş kültürel sermaye, üniversite şartlarında elbette ki yeniden üretilecek, gençlerin kültürel sermayelerini farklılaştırmaları için fırsat sunacaktır. Bu çalışmanın amacı gereği, temelde genç kızların yaşadıkları kültürel değişimler, değişimlerin ardından karşılaşılan sorunlar, bu sorunlara karşı geliştirdikleri stratejilere odaklanılmıştır. Sonuç olarak bu çalışmada Aksaray/Sultanhanı ilçesi¹⁰ insanların kadınlarla yükledikleri baskıcı anlamlarla beraber yıllarca bu habitusun içerisinde yaşamış üniversiteli genç kızların mekân değişimi sonrası yaşadıkları kültürel değişim süreci ve etkisi sahadan elde edilen bilgilerle değerlendirilmiştir.

Toplumsal ekoloji açısından değerlendirildiğinde Sultanhanı toplumu için sunulan sorun Bookchin'in ikinci doğa ile ilgili sunduğu tezine benzer. Bookchin'e göre egemenlik dominant bu tezin minimal özeti, insanın doğayı elde etme isteğiyle yola çıktığında doğanın insana yön verdiği sonucunu görebilmektir.¹¹ Kadınlarla ilgili değişim çalışmalarında akla gelen ilk yargı, politik uygulamaların tarihsel süreçlerde değişime olan etkisini tartışmak olmuştur. Değişim için mücadelenin sınırlı tutulduğu erkek egemen toplumlarda, genç kızların eğitimin gücüyle kültürel sermayelerindeki yanlışları yenileriyle değiştirme durumlarını sonuçlandırmak, bu araştırmayı değerli kılmaktadır. Sonuç olarak genç kızların eğitim önderliğinde tahakkümden uzaklaştıkları dikkate alınarak kültürel yaşamlarında meydana gelen değişimler ve yaşadıkları sorunlar karşısındaki duruşları ayrıyeten toplumsal bilinç, kültürel uyum, sosyal kaygı, özgürlük konularına da yer verilerek analiz edilmiştir.

9 Rebekah Nathan, *My Freshman Year: What a Professor Learned by Becoming a Student* (USA: Cornell University Press, 2005).

10 Aksaray ilinin 42 km batısında, Hasan Dağı, Karacadağ ve Tuz Gölü arasında yer alan Sultanhanı, adını sınırları dâhilindeki Selçuklu kervansarayı Sultan Han'dan almaktadır. Yerleşim birimi merkez ilçeye bağlı bir belde iken 25 Ağustos 2017 tarihinde yayımlanan 694 sayılı KHK kararı ile ilçe olmuştur. 2023 nüfus sayımı verilerine göre, 6.348'i erkek, 6.018'i kadın olmak üzere Sultanhanı'nın toplam nüfusu 12.266'dır.

11 Murray Bookchin, *Toplumsal Ekolojinin Felsefesi: Doğacılık Üzerine Denemeler*. çev. Rahmi G. Öğdül (İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 1996), 50-51.

1. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Bireyler içinde doğdukları toplumun kültürünü sosyalleşerek öğrenirler ve bunu sonraki kuşaklara yine sosyalleşerek aktarırlar. ‘Kültürleme’, bireyin yaşamakta olduğu toplumun değer ve normlarını özümseme süreciyken ‘kültürlenme’ iki veya daha fazla kültür arasındaki etkileşim sonucunda ortaya çıkan değişimlere işaret etmektedir.¹² Ancak kültürlenme, etkileşim süreçlerini içerdiği için hem zaman almaktadır hem de her zaman uyumlu ve dengeli olmayabilmektedir. Kişiler ya da gruplar kültürlenme sürecinde içsel veya psikolojik gerilimler yaşayabilmektedirler. Yaşanan sorunlara karşı birtakım baş etme stratejileri de geliştirebilirler. Bu stratejilerin kendisi de kalıplaştığı ve süreklileştiği ölçüde kültüre dönüşebilmektedir.

Bu çalışmanın odağında, gelenekselliğin hâkim olduğu toplumsal ekolojiden üniversite okuma gayesiyle başka bir toplumsal ekolojiye geçen genç kızların kültürel değişimlerini araştırmak, anlamak ve yorumlamak vardır. Araştırmanın kuramsal perspektifini kültürel değişimi çok yönlü yorumlayan ve mikro alandaki etkileşimleri açıklayabilen yaklaşımlar oluşturmaktadır. Tek bir teorik hattan ziyade araştırmanın esasına ilişkin açıklayıcı çerçeveler sunan ama aynı zamanda daha esnek bir kavrayış imkânı veren çoklu yaklaşımlardan bakılmaya çalışılmıştır. Aşağıdaki alt başlıkta söz konusu perspektiflerden kısaca söz edilmiştir.

1.1. Kültürel Değişime Sosyolojik Çerçevelerle Bakmak

Çalışmanın sosyolojik açıdan kuramsal çerçevesini üniversite sürecinde kültürel değişimi açıklamaya yardımcı olacak yaklaşımlar oluşturmaktadır. Çerçeveye dâhil edilen kuramsal yaklaşımlar aşağıda verilmiştir. Peters-Golden, kültürü sadece bireyler üzerinde zorlayıcı emirler taşıyan ve katı kurallar manzumesi şeklindeki sınırlayıcı yönle düşünmemek gerektiğini, insanların kültürel kurallara genellikle meydan okuyabildiklerini ve onların etkin ve yaratıcı yollarla değişimi yaratabildiklerini de görmek gerektiğini belirtmiştir.¹³ Bu görüşe paralel şekilde kültürü daha yorumsal çerçevede ortaya koyan sosyal bilimciler de ortaya çıkmıştır. Söz gelimi antropolog Geertz, tıpkı Max Weber gibi aktör yönelimli bir perspektif sunarak onun insanı örmüş olduğu anlamlılık ağına oturan bir canlı görüşünden hareketle kültürü anlamlılık ağının kendisi olarak göstergebilimsel bir kavram olarak görmüş ve bunu kamusal nitelikte olduğunu belirtmiştir.¹⁴ Kültürü simgesel sistem şekliyle düşünen Geertz’in işaret etmiş olduğu anlamlılık ağı, kişinin içinde bulunduğu toplumsal dünyayı dikkate alarak düşünmeyi ve yorum yapmayı da sağlar. Kültür bir yönüyle sembolik sistemleriyle ve geleneğiyle kişiler üstünde çok güçlü tazyiklere sahiptir ancak diğer taraftan kişiler de bütünüyle pasif ve edilgen değildirler. Zira kişiler içinde yer aldıkları toplumsal dünyanın kültürüyle ve normlarıyla çelişecek pratiklerde bulunarak güçlerini ve

12 Türk, *Kültür Kuramı ve Kavramı*, 64.

13 Holly Peters-Golden, “Bütünsel Düşünme”, çev. Erol Mutlu, *Antropolojik Düşünmek: Öğrenciler İçin Pratik Bir Rehber*, drl. Philip Carl Salzman, Patricia C. Rice (Ankara: Atif Yayınları, 2020), 37.

14 Clifford Geertz, *Kültürlerin Yorumlanması*, çev. Hakan Gür (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2010), 19-25.

failliklerini sergileyebilirler. Bu noktada toplumsal dünyayı anlama konusunda hem yapının hem de bireyin veya failin rolünü dikkate alıp kendi kuramında sentezleyen Bourdieu'nün 'toplumsal uzam', 'sermaye' ve 'habitus' kavramlarıyla ortaya koyduğu yaklaşım konumuz açısından da yol gösterici çerçeve sunmaktadır.

Toplumsal uzamın kuruluş mantığı üzerinde duran Bourdieu, toplumsal konular habituslar, tavır almalar veya tercihler arasında bağlantılar kurmuş, uzamı birbirlerinin dışında yer alan ve karşılıklı dışsallıklar ile iç içelikleri, yakınlıklar ile uzaklıkları düzenleme bağlantılarıyla oluşan bir bütün olarak görmüştür. Ekonomik sermaye ve kültürel sermaye bireylerin birbirleriyle yakınlık ve uzaklığını, yani toplumsal mesafelerini işaret eden iki farklılaşma ilkesidir. Bourdieu'ye göre bireyler sahip oldukları sermayenin toplam hacmine ve sermaye yapısının görece ağırlığına göre toplumsal uzamda dağılım gösterirler.¹⁵ Eyleyiciler uzamda toplumsal koşulların ürettiği habituslar aracılığıyla pratiklerini gerçekleştirmektedirler. Ancak içselleştirilmiş yatınlıklar olarak habituslar da ona göre farklılaşmış ve aynı zamanda farklılaştırıcı olarak işlev görürler.¹⁶ Dolayısıyla habitus toplumsal sınıflara göre şekil alan ve şekil veren bir karaktere sahiptir. Kültürel sermaye de toplumsal uzamdaki farklılaşmanın önemli boyutlarından biridir. Bourdieu'ye göre kültürel sermayenin dağılımının genel yapısı, aile stratejileriyle ve okul kurumunun özgül mantığı arasındaki ilişki yoluyla yeniden üretilmektedir.¹⁷ Sermayelerin dağılımı temelde eşitsizlikler üzerine kuruludur. Konumuz açısından kültürel sermayeyi ve habitusu aynı zamanda sosyo-kültürel farklılaşma ve cinsiyet temelli eşitsizlikler çerçevesinde düşünmek yararlı olacaktır.

Bourdieu'ya göre eylemleri şekillendiren, insanlara dünyayla ilgili algılar sunan bir düzlemde inançların kendiliğinden olduğu düşünülür, geçmişle bağ içindeki habitus edimlerle geleceğe pratik göndermeler yapar. Toplumsal eyleyicilerin ayırmalarını, değerlerini algıladığı özellikler dizini ise kültürel sermaye şeklinde bilinmektedir. İnsanlarda var olabilecek kültürel sermayenin dağılımını etkileyen temel etken ailelerin stratejileriyle, okulun bulunduğu belli başlı mantığı aşıl原因an ikili bağlantılarla dağılım yeniden üretilmektedir. Toplumsal ilişkilerle kültür aktarımında ayrıcalıklı roldeki aile, düzeni korumak, ona şekil vermek adına önem taşır, kültürel sermayelerde diğer sermayelerde olduğu gibi insanlardaki ayrıcalıklı özelliklerdir.¹⁸

Bourdieu'ya göre, eril tahakküm toplumda kabullenilmiş sembolik bir makineye benzetilmektedir. Biyolojik farklılıkların kullanılarak dünyada keyfi bir tahakküm ilişkisinin inşa edilmesi zamanla tahakkümün toplumsal düzene yerleşmesine neden olmuştur; eril kimlik ile dişil kimliğin bedendeki hali, etiğin ya da doğallığın kabul edilmişinden ibarettir.

15 Pierre Bourdieu, *Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine*. çev. Hülya Uğur Tanrıöver (İstanbul: Hil Yayınları, 2015), 18-19.

16 Bourdieu, *Pratik Nedenler*, 22.

17 Bourdieu, *Pratik Nedenler*, 35.

18 Pierre Bourdieu, *Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine*. çev. Hülya Tufan (İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1995), 40-139.

Özetle, kadın ve erkeğin bedenlerini kullanmaları özelinde ortaya çıkarılan yönlendirmeler, yatkınlıklar halini almaktadır. Eril tahakkümün kökeni toplumsal ve biyolojik üretmeden kaynaklı bir şekilde var olan iş bölümü ya da habitusla ilgili şemaların nesneliliğinden gelmektedir, şemalara uyum sağlamakla da algı, düşünce ve eylemler ortaya çıkar. Ayrıcalıklı olmayı görev bilen erkeğin eril değerlerden uzak kalışı dişilikle özdeş kılınan zayıflığın göstergeleri haline gelecektir, zayıf olma ihtimalini düşünmek bile erkekleri tahakküm, baskı ve sömürüye yakınlaştırır.¹⁹

Beauvoir'a göre kadın, dünyada eşitlikle yaşamadığından toplumsal bir özgürlük halinde değildir. Kadının yazgısını belirleyen yalnızca biyolojik özellikleri olmamıştır. Nedeniyse kadınlar çoğunlukla erkeklerin çıkarlarına göre yaşam sürmüşlerdir. Başka varlık ya da öteki varlık olmaya alıştırmış kadın, ataerkillikten bu yana erkeklerin güçlü halini kabullenmiş, neredeyse bağımlı olmanın kendi faydalarına olduğunu düşünmüştür. Nitekim erkek yaşamı, var olmayı dilerken kadın yaşamını mücadele etmeyle, eksiklerini tamamlamayla geçirmektedir.²⁰

Bookchin'e göre, insandaki birinci doğaya öz bilinçlilikle müdahale etme ya da doğayı müdahalelerle değiştirebilme yeteneği kültürel, toplumsal ve politik doğanın kendisini, yani ikinci doğayı oluşturur. İkinci doğa, insanların kötü ya da iyi emellerinde kullanıldığı için birinci doğanın müdahalelerle değişimi ikinci doğayı öz bilinçli kılmayacaktır çünkü duyarlı olmayı seçmek yerine şahsi çıkarları öncelikli kılmak, doğal dünyayı zayıflattığı düşünülmeyen anlaşılmamış yetkiler, ekolojik bunalımlar demektir. Toplumsal ekoloji, toplum ve doğa arasındaki bütünselliği yok saymadan yaşanan gelişmelerin ortaya çıkardığı sonuçları ele alır çünkü doğanın insana ait olduğunu kabullenmek, boyun eğmeyi ya da egemenliği yok saymak, doğadaki müdahalelerin ideal ilerlediklerini belirtmektir. İnsanın doğayı sömürmesi konusunda bahsi geçen tahakküm, insanın insan üzerinde kurmuş olduğu egemenliktir, erkeğin kadına karşı hâkimiyeti bu kavrayışın bir karşılığıdır.²¹

Bauman'a göre kimlikler, topluluklarla karşılaştığında ortaya çıkar çünkü kültürel çeşitlilikle birlikte düşüncelerde farklılaşmaya, çeşitlenmeye başlar. Çoğunluklu kimlikler karşılaşmasında kimliklerde anlaşılır hale gelirler. Bu çeşitlilik hali, insanların uyum sağlamayacağı meselelerde dahi zorlayıcı bir yapıdadır. Kişiler, zamanla aidiyet ve kimliğin değişken olduğunun farkına varırlar, aidiyet ve kimliğin tartışmaya açık konular olduğunu keşfederler. Kimlik, birey tarafından tercih edildiği gibi başka insanlar tarafından da dayatılır, dayatmalardan kurtulmak, dengeli kabullerden uzaklaşmak için dikkatli olunmalıdır.²²

19 Pierre Bourdieu, *Eril Tahakküm*. çev. Bediz Yılmaz (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2019), 22-146.

20 Simone De Beauvoir, *Kadın İkinci Cins 1: Genç Kızlık Çağı*. çev. Bertan Onaran (İstanbul: Payel Yayınları, 1971), 21-358.

21 Bookchin, *Toplumsal Ekolojinin Felsefesi*, 50-147.

22 Zygmunt Bauman, *Kimlik (Benedetto Vecchi Tarafından Gerçekleştirilmiş Söyleşiler)*. çev. Mesut Hazır (Ankara: Heretik Yayınları, 2017), 19-30.

Goffman'a göre insanların birbirleriyle olan etkileşimlerinde dramatik ilişkiler gizlidir, karşı tarafa benliklerini sunmaya çalışan kişilerin birtakım öncelikli amaçları vardır. Bireylerin kendilerini ya da ait oldukları gruptaki takım arkadaşlarını buldukları konum itibarıyla karşı tarafa karşı korumak, güvenilir bir imaj oluşturmak, inandırıcı olmak amaçlanır. Etkileşimlerde inandırıcı olmak isteyişin, güvenilir olmayı amaçlamanın, karşı tarafa konumunu gizlemeye çalışmanın arka planında benliğin, ötekiliğin kabul edilebilirliği öncelemek gibi bir hassasiyet hâkimdir. Ayrıca dramatik ilişkilerin sergilendiği, benliklerin sunulduğu alan, bir tiyatro gibi düşünüldüğünde sahnenin önünde, vitrin bölgesinde yaşananlar dikkate alınmayacaktır çünkü bu davranışlar bir oyundur.²³

Yukarıda bahsettiğimiz kuramsal çerçevelere ek olarak odak noktamız olan kültür değişimine dair de bir izahta bulunmak yararlı bir bakış sunacaktır. Bu hususta Turhan'ın kültür değişimleriyle ilgili yaklaşımı dikkate alınabilir bir yaklaşım sunmaktadır. Turhan, kültür değişimlerini 'serbest' ve 'zorlanmış' şeklinde ikiye ayırarak 'serbest kültür değişimi'nin bazı haller hariç olmak üzere çoğunlukla münferit kültür unsurlarına işaret eden 'iktibas' safhasından öteye gitmediğini, zorlanmış kültür değişimindeki ise empoze veya mecburi bir durumun söz konusu olduğunu dile getirmiştir. İlkinde herhangi bir zorlama olmadan bazı kültürel unsurların alınmasına gönderme var iken ikincisinde bir kültürün diğerine yönelik tek yönlü tazyiki bulunmaktadır.²⁴ İncelemiş olduğumuz üniversiteli kızların kültürel değişiminin serbest kültür değişim şekline daha yakın durduğunu söyleyebiliriz. Çalışmanın merkezine her ne kadar bu ayırım alınmamış olsa da, Turhan'ın serbest kültür değişimiyle işaret etmiş olduğu olgunun eğitim ve mekânsal değişim yoluyla kültürel değişim sürecinde olan üniversiteli kızlar için de dikkate değer olduğunu not etmemiz yararlı olacaktır.

1.2. Kültürel Değişim Sürecinde Kadınlar

Çeşitli eşitsizliklere maruz kalan kadınların kültürel değişimleriyle ilgili literatüre baktığımızda eğitim vurgusunun öne çıktığını görmekteyiz. Tarihsel perspektif açısından Cumhuriyet sonrası yeniliklerin kadınların statüsünde yaratmış olduğu olumlu etkiye vurgu yapan Ereş, günümüzde sağlık, eğitim, hukuk, ekonomi ve siyaset gibi alanlarda kadının konumunun yeteri düzeyde olmadığını ve erkek egemenliğinin bulunduğunu belirterek kırsaldaki ve kentteki toplumsal değişim hallerinin farklı seyretmesinden dolayı kamunun hareketliliğini ve eğitimin düzenliliğini vurgulamıştır.²⁵

Kadın kimliğinin kültürel değişimi konusundaki literatürde tarihsel perspektifle yaklaşanların söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Söz gelimi Bingöl, İslamiyet öncesi dönemde kıyaslama yapmış, Osmanlı döneminde cinsiyetler arasında ayrışmanın yaşandığını, Tan-

23 Erving Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. çev. Barış Cezar (İstanbul: Metis Yayınları, 2024), 161-235.

24 Mümtaz Turhan, *Kültür Değişimleri: Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2006), 51.

25 Figen Ereş, "Türkiye'de Kadının Statüsü ve Yansımaları", *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi* 19 (2006), 40-52.

zimat'taki yenileşme ve modernleşmenin geleneksel tutumu değişime uğrattığını, Cumhuriyet'le birlikte kadınların ikincil statüden uzaklaşmalarına karşın yenilik sürecindeki yavaşlığın kadını bugünkü özgürleşemediği aralığa sürüklediğini ileri sürmüştür.²⁶ Bir başka çalışmada ise sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan sosyo-kültürel bağlama işaret edilmiş, kadının işgücüne katılımının arttığına ancak annelik rolünden kadını uzaklaştırmadığına, ekonomik hayatta da kadını erkeğe göre ikincilleştiren durumuna dikkat çekilmiştir.²⁷

Ataerkil kültürel kodlar tarafından kuşatılan kadın, eski ile yeni, gelenek ile modernite arasındaki sıkışmışlığın ve cinsiyetleştirilmiş bakış tarzının tazyikiyle yüz yüze kalabilmektedir.²⁸ Literatürde geleneksellik ve modernlik ikiliği çerçevesinde kadın kimliğini ele alan çalışmalara rastlanmaktadır. Nesnelleştirilmiş geleneksel kadın kimliğinin içselleştirilerek diğer kadınlara aktarılmakta olduğu, başka bir ifadeyle modern karşıtı toplumlarda dışlaştırılmış kadın kimliğinin sorgulanmayan alışkanlıklara dönüştüğüne yönelik değerlendirmeler de yapılmıştır.²⁹ Toplumsal değişim sürecinde kadının kamusal alana ve çalışma hayatına dahil artmasına karşın ev içi alandaki roller açısından hala eşitsizlikler halesinde olduğu söylenebilir. Nitekim Aktaş, ev içi alanın cinsiyet eşitsizliğine neden olduğunu ve kadının sosyalleşmesini ve kimlik kazanmasını sağlayan kilit rolün ise aile ile toplumsal kurumlar olduğunun altını çizmiştir.³⁰

Özaydınlık'ın, insanların eğitim sayesinde haklarının bilincinde olduğu ve kullanabildiği üzerine bir vurgu yaptığı görülmüştür. Kişilerin toplum da etkin rol göstermeleri ve diğer insanlarla uyum içerisinde yaşamaları hakların bilinmesine dayalıdır ve hakların bilinmesinde ise eğitimin devreye girdiği söylenir.³¹ Bu anlamda eğitime erişebilirlik bir insan hakkı meselesidir. Eğitimin kadınların hayatında yaratmış olduğu kültürel değişim başka çalışmalarda da vurgulanmıştır. Bursa'nın kırsalında 1945-2015 arasındaki değişimi köylerde gerçekleştirdiği sözlü tarih araştırmasıyla ele alan Karabağ, ilk dönemlerde kızların okula gönderilme oranındaki düşüklüğün 1970'lerden sonra artış gösterdiğini, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişimlerle birlikte çekirdek aile yapısına doğru bir kayışın yaşandığını ve eğitimin kadınların yaşam koşullarında önemli değişimlere kaynaklık ettiğini ortaya koymuştur.³²

26 Orhan Bingöl, "Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (Özel Sayı 1 2014), 108-114.

27 Bilge Afşar - Süleyman Ögreci, "Tarihsel Süreçte Kadının Gelişimi ve Ekonomideki Rolü: Toplayıcı Kadından Günümüz Kadınına Dönüşüm", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 17/1 (2014), 65-86.

28 Ülkü Eliuz, "Cinsel Kimlik Paniği: Kadın Olmak", *Turkish Studies* 6/3 (Summer 2011), 223.

29 Abdullah Metin, "Kimliğin Toplumsal İnşası ve Geleneksel Kadın Kimliğinin Aktarımı", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2/1 (2011), 74-92.

30 Gül Aktaş, "Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 30/1 (Haziran 2013), 53-72.

31 Kevser Özaydınlık, "Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 33 (Temmuz-Aralık 2014), 95.

32 Hacer Karabağ, "Bursa Kırsalında Kadın Olgusunun Değişimi Üzerinde Eğitimin Etkisi (1945-2015)", *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches* 4/14 (Kasım 2018), 714-727.

Kültürel değişimde eğitim önemli yer tutmakla birlikte bilgiye erişim, bilgiyi üretme gibi bilgi toplumuna dayalı değişim dinamiklerinde özellikle kırsal alandaki kadınlar geleneksel toplumsal yapıdan ve kültürden dolayı eğitim olanaklarından ve bilgi süreçlerinden görece daha az yararlanabilmektedir.³³ Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma açısından toplumsal cinsiyet rollerindeki eşitsizliğin eğitim ve eğitimin toplumsal çerçevesi konusu literatürde vurgulanan hususlardan olmuştur. Başka bir ifadeyle sadece eğitime erişebilirlik ve fırsat eşitliği bakımından değil, gündelik hayat ve yaşanılan toplumsal ortamın değişime elverişli imkânlar sunup sunmadığı da dikkate değer boyutlardan biridir. Eğitimle birlikte mekânsal hareketlilik bu anlamda kültürel değişimde kritik rol oynayabilmektedir.

2. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, Türkiye'nin Aksaray ili Sultanhanı ilçesinde yaşayan ve üniversite eğitimi alma aşamasında olan genç kızların kültürel değişimlerinin nasıl gerçekleşmekte olduğunu, cinsiyet eşitliğine dayalı toplumsal yapıdan farklılaşma boyutlarının neler olduğunu araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Aksaray ili, ekonomik ve sosyal yapı olarak tarım, hayvancılık ve sanayi sektörlerinin birlikte hüküm sürdüğü ve halen kır yaşamındaki dayanışma ve işbirliğin görülebileceği bir düzene sahiptir. Kırsal bölgelerde daha aktif olmasıyla birlikte Aksaray halkı, geleneksel ritüellerine bağlı bir toplumdur. Kent merkezi sosyal, kültürel ve eğitim faaliyetlerine ulaşılması bakımından kırsal bölgelere göre daha fazla modernleşmeye dönük ve sanayileşmeyi önceleyen bir yapıdadır. İlçede genel olarak kadınların çalışma hayatından uzak kalmış olmaları ve kamusal alanda sınırlı pratiklere sahip olmaları, genel olarak ataerkil kodların hâkimiyeti genç kızların sosyalleşme, rol değişimi, kimlik ve kişilik gelişimi gibi boyutları da etkileyebilmektedir. Mevcut sosyo-kültürel ortamda aile sermayeleri genç kızlara sınırlı pratik alanı sunmaktadır. Ataerkil zihniyetin temellerinde yetişen ve çoğu sosyal koşulları yaşayamayan genç kızlar, geçmiş yaşantılarında eğitim alsalar dahi bu eğitimlerini sosyal çevre ile bağdaştıramamaları sorunun temel kaynağıdır. Bu minvalde eğitim yoluyla başka yerde bulunmanın ve sosyalleşmenin birtakım kültürel değişim süreçleri söz konusu olabilmektedir. Eğitim amacıyla yaşanan mekânsal değişim genç kızların kültürel sermaye birikimlerini arttırmaya da imkân verebilmekte ve kırsal yapıdaki habitustan farklı bir habitus inşa etmesine vesile olabilmektedir. Saha araştırması temelinde genç kızların toplumsal sorun farkındalıkları, kültürel çeşitlilik içindeki uyum süreçleri ve sosyal kaygıları, ne gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıkları ve ne gibi stratejiler geliştirdikleri, hangi ortamlarda kendilerini daha özgür hissettikleri ve kültürel değişimlerde nelerin öne çıktığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Nitel bir çalışma işleyişiyle ilerleyen bu araştırmada, Creswell'in³⁴ de betimlemiş olduğu nitel araştırmaların bireyler ve gruplar tarafından varsayımlarla şekillendirilen sosyal

33 Duygu Aydın - Mehmet Safa Çam, "Bilgi Toplumu Dönüşümünde Türkiye'de Kadın Olmak", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* ICEBSS Özel Sayısı (Kasım 2016), 224-247.

34 John, W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. çev. Selçuk Beşir Demir (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2023), 45.

sorunları ya da insan sorunlarını ele alıp araştırma problemini yorumlayıcı ve kuramsal bir düzlemde incelenmesi düşüncesiyle hareket edilmiştir. Araştırma nitel araştırmalardaki desenler arasından durum çalışmasının özellikleriyle tasarlanmıştır. Creswell'e göre durum çalışmaları, seçilmiş bir konuyu detaylandırarak, betimleyerek anlamaya çalışmaktır. İyi bir nitel durum çalışmasının en temel ayırıcı niteliği, araştırmanın idrak edilebilirliğini güçlü tutmaktır. Anlaşılır bir çalışma sağlamak için betimlemelere yer verilmeli, bulgularda belli başlı tema ve konuları içermelidir.³⁵

Amaçlı örneklemeyle dayalı olarak Aksaray/Sultanhanı ilçesinden 17-25 yaş arasındaki üniversiteli genç kızlara ulaşılmıştır. Makalenin birinci yazarının bu ilçeden olması katılımcılara ulaşmayı kolaylaştırmıştır. Araştırmanın çalışma grubu seçilirken dikkat edilen demografik kriterler açısından benzeşik örneklem türü kullanılmıştır. Benzeşik örnekleme yönteminin kullanıldığı bir araştırmada amaç, küçük ve benzeşik bir örneklem oluşturarak belirgin bir alt grubu tanımlamaya çalışmaktır.³⁶

Araştırmanın veri toplama sürecinde 10 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmış olup görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler, katılımcıların tercihlerine göre bir kısmı yüz yüze, bir kısmı sosyal medya üzerinden yapılan canlı bağlantılarla Şubat 2023 ile Mayıs 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli deprem nedeniyle üniversiteli öğrenciler evlerinde olduğu için yüz yüze görüşme imkânı da değerlendirilmiştir. Görüşmeler öncesinde katılımcılar çalışma hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Görüşmeler en az 30 dakika, en fazla 1 saat sürmüştür ve gönüllülük esasına göre yapılmıştır. Çalışmaya destek veren katılımcıların istekleri üzerine görüşme sonuçları yalnızca not edilerek kaydedilmiştir.

Creswell'den³⁷ hareketle tek bir veri toplama kaynağından ilerlemenin araştırmayı zayıf kılacağı ihtimaliyle katılımcı gözlem tekniği de kullanılmış olup araştırmanın kapsamını oluşturan Aksaray/Sultanhanı ilçesine ait birtakım katılımcı gözlem bilgileri de fotoğraflarla desteklenerek aktarılmıştır. Bu gözlemler neticesinde ilçenin özellikle kadınlar ile ilgili toplumsal yapısı, kadınların sosyalleşebilme imkânları yeniden gözden geçirilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Araştırma için Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Etik Kurulu'nun 09/05/2023 tarihli 2023/07-02 sayılı kararı ile etik izin alınmıştır.

Katılımcılardan demografik bilgiler ekseninde yalnızca yaş bilgisi istendiği gibi eğitim bilgileri açısından da üniversite, bölüm ve sınıf bilgileri talep edilmiştir. Katılımcılara ait bu bilgilere ise Tablo 1'de yer verilmiştir. Araştırmaya katılımı onaylayan kişiler arasında K2 hariç, diğer tüm katılımcıların İç Anadolu Bölgesi içerisinde yer alan üniversitelerde eğitim aldıkları görülmektedir. 3 kişinin Aksaray Üniversitesi'nden, yani aynı ilde yer almalarının katılımcı

35 Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 100.

36 Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2021), 118.

37 Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 100.

çeşitliliği tartışmasına gerekçe oluşturmaması açısından, araştırmada genç kızların mekânsal hareketliliğini dikkate aldığı; ilçeye yakın da olsa bir hareketlilik yaşandığı için bu üniversitedekilerin de çalışma grubuna dâhil edildiğini belirtmemiz gerekir. Katılımcıların üniversite tercihlerini çoğunlukla kendi bölgelerinden yana kullanmalarının nedeni ise ailelerin kız çocuklarını uzak bölgelere göndermeme isteğinden kaynaklı olabilir. Araştırma katılımcıları arasında K4, K5 ve K8 ise Sultanhanı ilçesi haricinde Aksaray ilinin merkezinde eğitim aldıkları göz önünde bulundurulduğu için araştırmanın örneklemeine dâhil edilmelerinde bir sorun görülmemiştir.

Tablo 1: Görüşme Yapılan Kişiler Hakkında Bilgiler

Katılımcılar	Yaş	Üniversite	Bölüm	Sınıf
K1	20	Anadolu Üniversitesi	Çocuk Gelişimi	2
K2	23	Mersin Üniversitesi	PDR	4
K3	23	Ankara Üniversitesi	Tıbbi Görüntüleme Teknikleri	2
K4	19	Aksaray Üniversitesi	Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	2
K5	21	Aksaray Üniversitesi	Türkçe Öğretmenliği	3
K6	22	Selçuk Üniversitesi	Çocuk Gelişimi	3
K7	19	Gazi Üniversitesi	Tıp	1
K8	20	Aksaray Üniversitesi	Gazetecilik	2
K9	19	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Psikoloji	Hazırlık
K10	19	Gazi Üniversitesi	İlköğretim Matematik Öğretmenliği	1

3. Bulgular

Araştırmanın birinci yazarı tarafından sahadaki gözlemler neticesinde ilçedeki kadınların erkeklere göre kamusal mekânları daha çok ihtiyaçlar dâhilinde kullandıkları, ekonomik güç ve sosyalleşme amacıyla kendilerine farklı ev, mahalle ve kurs kültürü tasarladıkları tespit edilmiştir. Öncelikle çarşı ve pazar alanları ilçedeki insanların çoğunlukla zaman geçirdiği hareketli/canlı alanlar değildir. Çarşı merkezi daha çok erkeklerin ekonomik gücünü elde etme amacıyla kullandıkları bir ticaret merkezi durumundadır. İlçenin çarşısı sosyalleşme açısından her ne kadar yeterli düzeyde olmasa da erkekler kadınlara göre daha özgür bir eylemselliğe sahiptirler ve kamusal alanda hâkimiyetleri yüksektir. Aynı zamanda çarşı içerisinde erkeklerin zaman geçirdiği internet kafe ve kahvehane gibi sosyalleşme ortamlarına da rastlamak mümkündür.

İlçenin pazar yerinde rastlanılan kadınların ise genelde yabancı uyruklu, eşi ilçede

olmayan, yaşlı ve dul kadınlar olduğu gözlemlenmiştir. Bu kadınlar ise pazar alışverişleri için çoğunlukla yoğun bir saat dilimi olmayan öğleden sonraki saatleri tercih etmektedirler. Daha doğru bir betimleme ile kadınlar belirli şartlar haricinde çarşı ve pazar yerlerinden genellikle soyut bir yaşam sürmektedirler. Çarşı ve pazar yollarını kullanma ihtiyacı olan kadınlar ise çarşının yollarını tercih etmek yerine kenar yolları kullanarak gitmek istedikleri yere gitmektedirler. Bununla beraber çarşıda halletmesi gereken bir işi olan kadın ise işlerini genellikle evdeki erkekler veya bir kadın tanıdığına kendisine eşlik etmesiyle halletmektedir. Kervansarayın bulunduğu çevrede ise sıklıkla turistlerin zaman geçirdiği belirli sayıda kafe ve restoranlar bulunmaktadır. İlçede turistlerin haricinde bu kafe ve restoranlarda zaman geçiren kesim ise çoğunlukla erkeklerden ibarettir. Kadınlar ise bu kafe ve restoranlarda sosyalleşme düşüncesi ile değil kadın iş gücüne ihtiyaç duyulması halinde yer almaktadırlar.

Aksaray/Sultanhanı ilçesinin merkezi haricinde müstakil evlerle bezeli, kasaba tarzında bir yerleşim düzeni mevcuttur. Kadınların çoğunlukla ticaret açısından züccaciye ve tekstil sektörüne başvurmalarının yanı sıra bu iş yerleri ise özellikle çarşı merkezinin dışında mahalle aralarında konumlanmış satış yerleridir. Mahallelerde rastlanılan bu satış yerlerinden alışveriş yapan kesim ise genellikle kadınlardan oluşur. Kadınlar haricinde erkeklere özel ürünler de satılan bu dükkânlarda toptancılar dışında alışveriş yapan erkeklere rastlamak mümkün değildir. Ekonomik güç elde etmek isteyen kadınların çalışma alanları çoğunlukla çarşı bütünlüğünün dışarısında olduğu gözlemlenir. Mahallelerin sokaklarında ilçeye mesleği için gelen memurlar dışında kendi başına yürüyüş yapan bir kadına rastlayabilmek güçtür. Kadınların sosyalleşme birimlerini evleri ve evlerinin bahçeleri olarak belirledikleri söylenebilir. Ev ve evlerinin bahçelerinde, düğünlerde sosyalleşen kadınların belirli zamanlarda ise ilçenin Kur'an kurslarında, halk eğitim merkezi kurslarında zaman harcadıkları görülmüştür. Ayrıca ilçede zincir marketlerin yaygınlaşması ile beraber kadınların bu zincir marketlerde çalışmaya başladıkları detayı da atlanmamalıdır. Sultanhanı insanların yaşantıları kendilerini geliştirme potansiyeli yönünden zayıftır. İnsanların ellerindeki imkânlarla kazanç mücadelesi verdikleri bir sosyal yaşantı hâkimdir.

İlçede, özellikle gençlerin sosyalleşebileceği kütüphane, kültür sanat merkezi, sinema, tiyatro alışveriş merkezleri yer almadığı gibi genç erkeklerin sosyalleştiği, çarşı merkezindeki mekânlar genç kızların sosyalleşme mekânları değildir. Genç kızlar, ilçenin diğer kadınları gibi pazar yerlerini, çarşı merkezini kullanmakta kendilerini sınırlandırmaktadır. Alışveriş ihtiyaçlarını gidermek amacıyla genellikle çarşı merkezinin dışına konumlanmış zincir marketleri, giyim mağazalarını kullanmaktadırlar.

Araştırmanın bulgular kısmında genç kızların cinsiyet eşitsizliği temelinde farkındalık düzeylerine, kültürel farklılıklara karşı gösterdikleri uyuma, karşılaştırmalı olarak kendilerini daha özgür hissettikleri mekân seçimlerine, genç kızların sahip oldukları kültürel değişimlere, değişimlerin ilçede meydana getirdiği sorunlar ve bu sorunlara karşı geliştirilen stratejilere yer verilmiştir.

3.1. Toplumsal Sorun Farkındalığı

Kültürel değişim bağlamında aileden gelen değer ve davranışların ne derece onaylandığına dair algının anlaşılması için genç kızların toplumsal sorun bilincinin ortaya çıkarılması açısından katılımcıların cinsiyet eşitsizliği ile ilgili birtakım sorunların bilincinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar ilçede var olan bu geleneksel sorunu kendi görüşleri ile belirtmeler de sorunun asıl kaynağını çözümlenmesi konusunda toplumun bütününe değinmişlerdir. Aslında genç kızların toplumsal sorunu belirtme yöntemleri bazı bölgelerin sahip olduğu özgürlüğün kendi ilçelerinde olmaması şeklindedir. Kadın statüsünde olan bu genç kızların cinsiyet eşitsizliğini kabullenmedikleri anlaşılmasının ardından birtakım söylemleri eşliğinde insanların yargılayıcı bakış açılarının tesirinde oldukları da gözlemlenmiştir. Çünkü genç kızlar her ne kadar bu olgunun bilincinde gibi görünseler de onların ifadelerinden anlaşılacağı üzere kısıtlamaların halen sürdürülüyor olması ilçenin doğrularına boyun eğmenin devamlılığından kaynaklı olabilir.

Genç kızların genel görüşleri itibarıyla cinsiyet ayrımcılığı sorunu ev içi alanla özdeş kabul edilmiştir çünkü erkek egemenliğine karşı gelemeyen kadınların çarşıda, pazarda ve hatta şehirde olmamalarının nedeni kadınlarda sınıf, statü ve kimlik gibi olguların yalnızca ev içi alana yerleştirilmesiyle bağlantılıdır. “Şehir” genç kızlar için kırsaldan uzaklaşmanın bir başka yoluken ilçe halkının kadınlara ev içi alanın öznelerymiş gibi yaklaşımları kırsalda yaşamın sunmuş olduğu kazanımlar olarak kabul edilmiştir. Getirilebilecek birçok yenilik ya da değişimin sınırları ise şehir yaşantısındaki sosyalleşme görünümüne sahip olunmasıyla sınırlandırılmıştır. K1, K2, K4 ve K7 gibi genç kızların hayal güçlerindeki toplumsal değişim şehri görebilmek, şehirli gibi giyinmek, şehirdeki gibi çarşıda işlerini halletmek ya da arkadaşlarla buluşmak olmuştur:

“En basitinden kadınlar çarşı ve pazara gidemiyorlar. Şehir merkezlerinde olduğu gibi giyinemiyoruz mesela.” (K1)

“Akşam sokağa çıkıp arkadaşlarla buluşmak bile imkânsız çünkü kızların orada burada ne işi var düşüncesi var.” (K2)

“Kız çocuklarımız ne kolay kolay dışarı çıkabiliyorlar ne de kendi ihtiyaçlarını gönlü rahat bir şekilde çıkıp alabiliyorlar. Konu erkeklerle gelince de “karışmayın, onlar yapar da eder” diye bir algımız var.” (K4)

“Kadınlar dışarı çıkıp rahatça çevreyi, şehir yaşantısını göremedikleri için bu yaşantının doğru olduğuna inanıyorlar. Bu yüzden erkeklerin yaptığı her şeyin onların da hakkı olduğunu anlamıyorlar.” (K7)

Bazı katılımcıların toplumsal sorun farkındalığının nitelendirilmeye çalışılması eşliğinde ilçenin toplumsal cinsiyet anlayışı karşısında yaşanan olayların somut bir şekilde sunulması da önem arz eder. Çünkü genç kızların paylaştığı olaylar kültürel değişimle ilgili olsun ya da olmasın herhangi doğal bir davranış sonucunda nelerle karşılaştıkları bu sahyede açığa çıkmış olacaktır. Misal K7 ile gerçekleştirilen görüşme esnasında dikkat çeken

bir olayla karşılaşmıştır. Katılımcı kendisine yöneltilen sorularla beraber görüşmenin salonunda olmasına dair bir ricada bulunmuştur. K7, görüşmenin sonlanacağı sırada ise odada bulunan anneannesi ve yengesinin düşüncelerini yargılayacağını düşündüğünden soruları salonda cevaplandırıldığını belirtmiştir. Bununla beraber K7'nin ilçenin sahip olduğu koşulu uzun uzun anlatması konu hakkında belirli bir farkındalığa sahip olduğunu düşündürse de en sonunda akrabalarının kendisini yargılayacağını dile getirmesi bu farkındalığa tezat bir yaklaşımdır. Dolayısıyla içsel bir gerilim söz konusudur. Bakışlardan ya da eleştirilerden sıkılmanın ya da korkmanın benzerlerini K2, K6, K7 ve K8 bambaşka konularla yeniden özetlemişlerdir:

“Mesela en basitinden araba kullanırken bile hiç rahat değilim, herkesin o rahatsız edici ve yargılayıcı bakışları ile karşı karşıyayım.” (K2)

“Kısa etek ve şortun rahatlıkla giyilemeyeceği bir yer olduğu kesin ama askılı bir üst giydiğimde bile eleştiri aldığım, garip bakışlara maruz kaldığım çok olmuştur.” (K6)

“Çarşıya gittiğim zamanlar insanların düşünce ve yargılarını bildiğimden acaba beni rahatsız ederler mi, bana laf atarlar mı, iftira atabilirler mi, gibi düşüncelere kapılıyorum.” (K7)

“İlçenin bazı insanlarında evli olduğumdan dolayı evliliğim ile üniversitenin nasıl beraber ilerlediği ile ilgili bir bakış açısı var. “Neden eşinle ilgilenmiyorsun da üniversiteye gidiyorsun?” diyorlar mesela. Oysa ben hem evliliği hem de okulu idare edebiliyorum.” (K8)

Katılımcılar kamusal alandaki erkek egemen geleneksel kültürel örüntünün kuşatıcı gözlemlerinden rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Arzu ettikleri kültürel ile ilçedeki eril merkezli sosyal kontrol sistem arasında sıkışmışlıklarını aktarmışlardır. Bourdieu'dan³⁸ hareketle ilçenin toplumsal dünyasında erkeklerin kadınlara karşı uyguladıkları tahakkümün yol açtığı farklılıkların bir şekilde toplumsal gerçekliğe intikal ettiği söylenebilir. Minnet ve itaat etmeye karşı ortaya atılan direniş eylemlerinin bedellerini ağır bir şekilde ödemek istemeyen genç kızlar yine de eril sembolik şiddetten uzaklaşmamışlardır. Başlangıçtaki kadın hallerinden araba kullanan, kıyafetini tercihlerine göre şekillendiren, evlilikle okulu bir arada yürütebilen genç kızlarla karşılaşmak adeta bunlardan mahrum bir doğallıktan, ahlaki kısıtlamalardan uzak kalmaya dair geliştirilmiş eleştirilerdir. Genç kızlar, eğitimle bağımlılığın yatkinlığından uzaklaştıklarında tahakküm kurucularından ya da tahakküm kurucularını destekleyenlerden bakışlar, ayıplamalar, eleştiriler gibi karşıt algılamalar, anlamlar ya da eylemlerle karşılaşmışlardır. Toplumsal direnç ile “bir parça iktidar” halindeki genç kızlara sembolik güç uygulamak zamanında doğal gibi algılanmış kadın tahakkümünden ötekileştirilmeye mahkûm insanlar olduklarını düşünmelerine neden olmuş, dolayısıyla her an için etiketlenmeye hazır bireyler olduklarını hissetmişlerdir.

38 Bourdieu, *Eril Tahakküm*, 26-53.

3.2. Kültürel Çeşitliliğe Uyum ve Sosyal Kaygı

İlçedeki toplumsal kontrolü birebir yaşayan genç kızların üniversite ortamının kültürel çeşitliliğine uyum sağlamaları ve sosyalleşmelerini sınırlandıran herhangi bir kaygının olup olmadığı ile ilgili değerlendirmede iki ayrı sonuçla karşılaşmıştır. Sosyalleşme sorunu yaşayabilme ihtimalleri olacağı düşünülmese rağmen katılımcılardan bazıları herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Bazıları ise uyumla ilgili sorunlarını bu zamana kadar yaşadıkları toplumsal baskıyla ilişkilendirmişlerdir. Sosyalleşme ve kültürel çeşitliliğe uyum kümesinde kaygı ve sorun yaşamadıklarını savunanlar bu koşulu kendi karakterlerine dayandırmışlardır:

“Sanırım hiçbir sorun olmamasını karakterime ve özgüvenime borçluyum. Girdiğim bütün ortamlara rahatça uyum sağlayabilirim.” (K1)

“Hayır, yaşamadım çünkü lise hayatımda da yurttan kaldım ve zaten evden uzaktım. Bundan dolayı çok fazla Sultanhanı insanının baskısına maruz kalmadım. Sosyal bilimler lisesinde okuduğum için de birçok sosyal etkinliğe katıldım. Ayrıca ben sosyalleşmeyi seven bir insanım.” (K2)

K1 ve K2, üniversite ortamının lise ortamından farklı bir özgürlük ve özerklik ortamı içerdiğini ihmal ettiği düşünülebilir. Üniversite koşullarına uyum sürecinin gelişimsel boyutu göz önünde bulundurulursa üniversite döneminin stres dolu bir süreç olması açısından katılımcıların yarısının hiçbir uyum sorunu yaşamadıklarını belirtmeleri dikkat çekicidir. Her ne kadar katılımcılar bu uyum başarısını karakterleri ile ilişkilendirmeye çalışsalar da üniversite ortamı ilçe ortamına göre toplumsal kontrolü düşük ve bireyselliğe imkân tanıyan koşullara sahip olduğunu da söylemek gerekir.

Bauman’ın fikirleri çerçevesinde şöyle bir açıklama daha getirilebilir: Genç kızların ait oldukları koşullara karşı kuşku duymaları kimlikleri üzerinde düşünmelerine neden olacak ki uyumla ilgili davranış biçimlerini karakterlerine dayandırmışlardır. Nihayetinde sosyalleşme sınırları tahakküm engeline takılacakken karakterleri eşliğinde karşılaşabilecekleri sorunları aşabilmeleri belirsizliklerden kaçışla kimlik ya da kalabalıktaki farklılık arayışında olduklarını göstermektedir. Çünkü kimlik hakkında öz eleştiriler için isteğe, arayışa ve gayrete ihtiyaç vardır.³⁹ Başlangıçta kaygıdan muaf olmuş genç kızlar haricinde eril tahakkümden kurtuluşu kaygının yok oluşuyla tamamlayan katılımcılar da bulunmaktadır:

“Açıkçası daha rahat olacağımı düşündüğüm için bir kaygı yaşamadım.” (K6)

“Utangaç biri olduğum için arkadaş edinmekte geciktim ve bu yüzden üniversite ortamı bana itici gelmeye başladı. Bu duygudan kurtulmak için utangaçlığımı bir kenara bırakınca sosyalleşememe kaygımdan da kurtuldum. Ayrıca bu durumun çevremde kız çocuklarının baskılanmasından kaynaklandığını düşünüyorum.” (K9)

39 Zygmunt Bauman, *Parçalanmış Hayat: Postmodern Ahlâk Denemeleri*. çev. İsmail Türkmen (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001), 113.

“Yapacağım şeylerden şüphe duyuyordum, çekiniyordum ancak zamanla bu durumu aştığımı düşünüyorum. Aşmam da gerekiyordu, çünkü çekinerek ve kaygı duyarak hiçbir şey ilerlemiyordu. Bu sorunları kendimden çok yaşadığım ilçenin inançlarına dayandırıyorum.” (K10)

Sosyalleşememe kaygıları ile üniversitenin daha rahat bir yer olacağı inancıyla sonlanmış kaygıların temelinde Bourdieu'nun değindiği üzere kadınlara yüklenen bedensel güvensizlikler ve sembolik bağımlılıklar yer almaktadır; çünkü ailelerinden aldığı ilk öğreti başkalarının bakış açılarıyla yaşamaları gerekliliği olmuş, özellikle kız çocukları başka bakışların idealleri olmak için yaşamışlardır. Tahakkümün eşliğinden kurtulmanın baş önderi eğitimin sunmuş olduğu fırsatlar olmuşken kaygıları sonlandırıcı etkenlerde ise bakışlardan kurtulmanın değişimi gözlemlenmiştir.⁴⁰ Ayrıca, tahakküm ve özgürlüğün insanlar üzerindeki denetimli döngüleri hatırlanmış⁴¹, genç kızlar da başlangıçta kaygı yaşayarak bu döngülerin gerilimlerini yaşamışlardır. Üniversitenin hem eğitsel ve bilişsel hem de yaşam koşullarının rasyonelleşmeye imkân tanıyan ortamı da katılımcıların uyarlanma süreçlerinde ve sorgulamalarında etkili olabilir. Dolayısıyla daha serbest kültür değişiminden bahsedilebilir.

Bazı katılımcıların zamanla uyum sorunlarını aşabilmeleri bu kültürel çeşitlilik içerisinde diğer insanların halen sosyalleşebildiklerini gözlemlenmelerinden kaynaklı olabilir. Çünkü bu katılımcıların bu ortamda sosyalleşmeyi bir ihtiyaç şeklinde kabul ettikleri görülür. Bir nevi sosyal dışlanma ihtimalinden dolayı sosyalleşmeyi tercih etmiş olabilirler. Ayrıca kültürel çeşitliliğe erişim sağlayabilmekle mücadele temelli bir uyum gösterebilmek için K8 gibi uzak bölgelerde olmaya ihtiyaç duymayanlar da olmuştur:

“Birinci sınıfa gittiğimde üniversite ortamını biraz yadırgamıştım. Ayrıca sınıfımda hiç kimse Aksaraylı değildi. Kendimi biraz garip hissediyordum. Ama sonrasında arkadaşlarım ve öğretmenlerimin desteği ile bu duruma alıştım.” (K8)

Üniversitelerin sağlamış olduğu kültürel çeşitliliği yönlendirebilecek düzeyde sosyalleşme potansiyeline sahip olmadığı düşünülen K8, başlangıçta kendi memleketinden öğrenciler aramıştır. K8'in zamanında sosyalleşme üzerine geliştirmiş olduğu mevcut ön yargı, üniversitedeki sosyal ağ imkânı sayesinde kaybolmuştur. Doğal olarak ilk evrede sosyal ve kültürel açıdan ortak noktaları bulmaya yönelik geliştirilen mesafe ve uzaklıklar, ait olunan sosyal koşulların algılanmasıyla, alışkanlık haline gelmesiyle birlikte yakınlığa dönüşmüştür.

3.3. Toplumsal Uzamlardaki Özgürlük Hissi

Üniversite eğitimi için bağımsız bir sürece giren genç kızların kendilerince özgür olduğu ortamlar çalışmanın gidişatı açısından Sultanhanı ve eğitim alınan üniversite şeklinde

40 Bourdieu, *Eril Tahakküm*, 87.

41 Murray Bookchin, *Özgürlüğün Ekolojisi: Hiyerarşinin Ortaya Çıkışı ve Çözülüşü*. çev. Alev Türker (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1994), 400.

iki ayrı alanda gruplandırılmıştır. Katılımcılara bu iki toplumsal uzamda kendilerini nasıl hissettikleri sorulmuştur. Katılımcılar üniversite ortamında kendilerini daha sosyal ve özgür hissettiklerini aktarmışlardır. Kişilerin özgürlük anlayışları üniversite ortamını özgür bulmalarındaki nedenlerle analiz edilebilir. Üniversite ortamının kendi ilçelerine göre daha özgür olduğu kanaatine varan katılımcılar, özgürlüklerini ilçede uygulanması zor olan aktivitelerle izah etmişlerdir.

Sultanhanı'ndaki genç kızlar, çocukluk dönemlerinde akranlarıyla olan ilişkilerini okullarda ya da mahallelerde oynanan oyunlarla gerçekleştirmiş olmaları Beauvoir'in tabiriyle "erginlik çağına" yaklaşımları⁴² aralarındaki etkileşimleri zayıflatabilmektedir. K1 ve K6 akranlarla paylaşımın ve yaşam dünyalarına dair bilgi stoklarının verdiği güven ilişkisi ve bilgi alışverişi gibi boyutlarda bir söylem ileri sürmüşlerdir:

"Üniversite okuduğum şehirde genç bir neslin yaşaması ve yaşitlarıma erişimin kolaylığından dolayı kendimi burada daha özgür hissediyorum." (K1)

"Bahsettiğim koşullar biz gençlerin özgürlüğünü kısıtlasa da üniversite ortamında aynı bakış açısına sahip olduğum akranlarımla olması beni orada daha özgür hissettiriyor." (K6)

"Eş, dost, akraba ve tanıdık" kümelerinin özellikle norm, kural ve işbölümü gibi kadınlar hakkındaki beklentilerini sıraladıkları bir toplumda sosyal kontrolden arınmak bireylerin grup baskısına uyma zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır çünkü üniversitelerde kişilerin kontrollerle savaşmalarını gerektirecek herhangi bir zoraki inanç koşulu bulunmamaktadır. Sadık bir halde devamlılığı sağlamamak, sosyal düzenin gidişatına aykırı davranmak anlamına gelir fakat beklentilerin mekânından uzaklaşılması genç kızlarda zorunlu bir uyumu talep etmeyecektir. "Eş, dost, akraba ve tanıdık" kümelerinden kurtulmuş K2, K3, K8 ve K9 baskıdan uzaklaşmayı özgürlükle eşdeğer kabul etmişlerdir. Diğer katılımcılar için özgürlük akranlarına ulaşmak, ilçedeki insanlardan uzaklaşmak olsa da bazıları için de hayallerini yaşayabilmek ya da bir kafede özgürce arkadaşlarla muhabbet edebilmektir:

"Kendimce istediğim, hayal ettiğim ne varsa burada yaşayabiliyorum. Ama ilçede tam tersi bunlar iyi karşılanmıyor." (K4)

"Ankara'ya gittiğimde, şehir ortamında daha fazla sosyalleşebiliyorum. Bir kafede özgürce oturup arkadaşlarımla sohbet edebiliyorum." (K7)

K4 gibi özgürlüğü hayallerini gerçekleştirme olarak görenler, gelecek planlarını dışsallaştırmayı başaranlardır. Zira kendi bağımsız iradesinin kararlarıyla hayatına yön veren bir insan özgür olabilme eğiliminde sayılabilir. İnsanların davranışlarını kendi planlarına göre belirlemeleri, gelecek için planladığı amaçları dışsallaştırmaları temel özgürlük eylemleridir. Ancak geleneksel role sahip bir kadın için bu mümkün olmayabilir. Tüm bu özgürlük anlayışlarının altında yatan etmen en baştan beri bir dış baskıya maruz kalınmasıdır.⁴³ Özellikle

42 Beauvoir, *Kadın İkinci Cins 1: Genç Kızlık Çağı*, 302.

43 Eliuz, "Cinsel Kimlik Paniği: Kadın Olmak", 229.

bazı kişilerin özgürlüklerini insanların baskısı ile ilişkilendirmeleri bu koşulu açıkça destekler. Bireyler, baskının asıl boyutunu eğitim için memleketlerini terk ettiklerinde anlamışlardır. İnsanların bu idrakleri ise Boockhin'in⁴⁴ doğanın sorumluluklarına uyabilme gayretinin özgürlükle keşfedileceği anlayışını akla getirir çünkü kişisel emeller adına hiyerarşik ilişkilere yol vermek bireyin biricikliğini hiçe saymaktan başkası olmayacaktır. Özgürlüğü keşfetmeyi amaç edinmiş gençler, doğadaki üstünlükleri hiçe sayabilecekleri bir doğrulama alanına erişim sağlamışlar, memleketlerindeki sosyal yapılanmayı değiştiremeyecekleri fikrini göz önünde bulundurarak “kendiliğindenlik” yeteneğine sahip çıkmaya çalışmışlardır.

3.4. Kültürel Değişim

Görüşmelerde katılımcılardan üniversite eğitimi sonrası gelişen kültürel değişimin ne düzeyde olduğunun anlaşılması için birtakım bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Katılımcılardan öncelikle kültürel değişim hakkındaki düşünceleri talep edilmiştir. Kültürel değişim yaşadıklarını düşünenlerden ise bu değişimlerini ilçenin kadına özel değerleri ile ilişkilendirmeleri istenmiştir. Bu konu hakkında düşünceleri alınan katılımcılar arasından sadece birkaç kişinin bu karşılaştırmayı kadına özel değerlerle bütünleştirdikleri görülmüştür. Değişim yaşamalarının sorumluluğunu daha çok yeni olanakları keşfedebilmeye dayandırmış gibilerdir. Kent ortamında rastladıkları sosyal olanaklara olan erişimlerinde cinsiyet ayrımı gibi bir müdahale ile karşılaşmamaları da bu ilişkilendirmenin nedeni olabilir. Bazı görünür değişimlerin tartışılması noktasında kişilerin giyim kuşamlarındaki değişimler de sorgulanmıştır. Bu sayede genç kızların farklılaşma ve değişim yaşadıkları anlaşılmıştır.

Kentteki etkileşim araçlarına, mekânlarına ulaşılabilirlik kültür aktarımını kolaylaştırdığı için kuşakların kendi aralarındaki paylaşımları da güçlenmiştir. Yaşadıkları yerdeki kültürel etkileşim alanlarının azlığı nedeniyle de yeni mekânların etkileşimlerini boş zamanlarını değerlendirme kültürel değişim kodlarını yeniden yorumlamada kullanmışlardır. Etkinlik faaliyetleri kültürel değişim pratiklerinde öne çıkanlardır. İlk mekândaki kadına dair algılar sosyal yaşamla sembolize edildiğinden eğitim kentindeki geniş sosyalleşme kolaylığı K1 ve K4 gibi genç kızların buldukları mekânı kendilerine konumlandırmalarına, özellikle mekânın zamanında yaşamalarına etki etmiştir:

“Sinema, tiyatro ve bazı kişisel gelişim kurslarına ilgimde bir artış oldu. Bu olanakların ulaşılabilir olması sebebiyle bu gibi yerlere gittim ve kendimi geliştirdim. Ama maalesef yaşadığım ilçede bu olanakların hiçbirine sahip değilim.” (K1)

“Üniversitede imkânlar daha fazla olduğu için rahatça istediğim şeyleri alıp istediğim şekilde giyinebiliyorum. Üniversitede yeni yerler, yeni ortamlar gördüm ve bu da bençe benim kültürel değişimimi etkiledi.” (K4)

Karşı karşıya kaldıkları habitusun farklılaştırma etkisiyle alışkanlıklarına yeni bedenleşme teknikler kazandırmış kişiler arasındaki K4, Sultanhanı'nda rastlayamadığı imkânlarla

44 Bookchin, Özgürlüğün Ekolojisi, 513.

Aksaray'ın şehir merkezinde karşılaşmış, kültürel değişimini şiveli diksiyonunu farklılaştırmasıyla tanımlamıştır. K2, giyimindeki özen ve dikkati kente uyarlamaya çalışmış, K2'ye karşılık K8 ise başlangıçtaki imajından ödün vermemiştir. Habitusun koşullarına uyarlanan bir sosyal eyleyici statüsündeki K8, üniversite arkadaşları ile kurduğu etkileşim sonucu müzik dinlemeye başlamıştır. Telefonla konuşmamak, göz teması kuramamak gibi gündelik hayat pratiklerini sosyal kaygı sorunlarıyla zorlaştırmış K7, telefonla ya da yüz yüze olan konuşmalarını kaygısız bir değişimle tamamlamıştır. Ayrıyeten K7, en başta giyim konusundaki sermayesini annesinin beğeni ve zevklerine göre şekillendirirken daha sonra bu beğeni ve zevklerini tanıdıklarının da tavsiyesi üzerine üniversite şartlarına göre belirlemeye çalışmıştır. Aynı zamanda K7'nin annesinin özellikle mor, lacivert ve siyah gibi renkleri kullanması, ilçede yaşayan kadınların genellikle dikkat çeken renkler tercih etmeyişinden kaynaklı olabilir. Çünkü onlar için aslında bu renkler olgunluğa işaret eden "ağırbaşlı" renkleri temsil etmektedir.

İletişim konusunda özgüven kazanmak, diksiyonun düzelmesi, müzik zevkinin gelişmesi, renkli giyinmeye başlamak ve daha rahat bir giyim tarzına ulaşmak gibi tüm bu aşamalar, beden zamanla toplumsalın ürünü olmaya başlamasından kaynaklı olabilir. Nitekim toplumsal yönelimlerin bedene yansımasının ötesinde kişilerin kendi toplumsal değerlerinin bilincinde olmayı deneyimleyebilmeleri yer edinir. Aslına bakılırsa her şey, toplumsal koşullarla birlikte ilerleyen koşulların toplumsal dünyayla sürdürülen ilişkiyi kalıcı ve genelleştirilmiş bir ilişki sayesinde bedende kaydetmesiyle mümkün olur. Toplumsal dünya sayesinde oluşturulma eğilimindeki her bir ilişki ve bu ilişkiler için ayrıştırılan yerlerin açıklanabilme gücü uzam ve zamanda gizlidir.⁴⁵

Kültürel sermayenin yeniden inşasında eğitim düzeyi, üniversite eğitiminin sunduğu şartlar, yeni bir dille karşılaşma yoğun bir etkide bulunmuştur. Bourdieucu bir bakışla⁴⁶, kadınlarla ilgili kazanımların etkisiyle eğitim düzeyindeki değişkenliğin sunduğu olanakların daha da özendirici olduğu söylenebilir. Eğitim, en yüzeyde genç kızların kültürel pratikleri öğrenmeyle, kültürel olanakları değerlendirmeye ilgili isteklerini artırmıştır. Pratiklerinde ve bedenlerindeki her bir eksikliği, kültürel yeniliklerle, yeni dillerle karşılaştıklarında daha fazla kabullendikleri için ellerinden alınmış olanları, yatkınlıklarını idealleştirmeye çalışmışlardır. Mekândaki yaşam koşullarına göre inşa edilmiş her bir süreç, üniversitedeki diğer bireylerle ortak deneyimler sağlamak adına kullanılmıştır. K8'in verdiği örnekte müzik, kültür oyunun bir kesitiymiş gibi algılandığında oyunun kesitlerini yadsımak, müzik yetkinliğinin olmadığını dile getirmekle bir tutulmayabilir fakat sosyal katılımın güçlendiğini görmek, kültürel sermayeye dâhil edilmemiş bir alanın kazanım için kullanıldığını bir örneğidir.

45 Pierre Bourdieu, *Ayırım: Beğeni Yarışının Toplumsal Eleştirisi*. çev. Derya Fırat Şannan ve Ayşe Günce Berkkurt (Ankara: Heretik Yayınları, 2015), 685.

46 Bourdieu, *Ayırım*, 25-237.

Kişilerin yaşadıkları kültürel değişimleri kadına özel değerlerle ilişkilendirmeleri açısından K3 ve K9'un ilçedeki değerlerin olumsuzluğunu daha da pekiştirdikleri görülmüştür. Kültürel değişimi dolaylı yollarla algılama esnasında kişilerin şu anda eğitimini aldıkları meslekleri ilçede icra edip etmemeleri hakkındaki istekleri de sorulmuştur. Bazı katılımcılar bu konu hakkında belirli şartlar sağlanması halinde icra edeceklerini söylerken bazıları ise istemediklerini söylemişlerdir. Tüm katılımcılar arasından K6 ise mesleğini ilçede yapmak istemeyişinin nedeni şu ifadelerle açıklar:

“Bu süreçte kadın olduğum için bunlara hakkım olmadığını düşünen ve bunları zaman kaybı olarak gören bir toplumun başarımı ne görmeye ne de bundan yararlanmaya hakkı olduğunu düşünüyorum.” (K6)

K6'nın sahip olduğu bu inanç ise bizlere cam tavan sendromunu hatırlatır çünkü kadınlar, yüksek pozisyonlarda yer almak isteseler de sahip oldukları tüm ehliyetlerine rağmen onları üzerlerine örülmüş camdan bir tavan bekler. Kadınların üzerlerine örülmüş bu cam tavandan kurtulmaları için gayret göstermeleri de yeterli değildir. Cam tavanın kırılmasında asıl önemli yol, hukuki yapı ve toplumsal bilinçtir.⁴⁷

K9'un başlangıçta kadınların erkeklerle aynı mekânda bulunmasını bir sorun olarak düşünürken daha sonrasında bu durumun hiçbir sorun doğurmayacağını düşünmesi toplumsalın bedene yansımadaki değişimdir. Genç kızların yaşamış oldukları bütün farklılaşmaların arka planı olarak kadınların erkeklere göre kente ait bedensel ya da kılık kıyafet gibi kültürel modelleri içselleştirmelerinde daha hızlı ve pratik oluşlarının farklı ortak nedenleri bulunmaktadır. Öncelikle bedensel tercihlerde kadınların erkeklerden daha istekli olmalarının nedeni kentin kadınlar için özgürleşme umudunu temsil etmesidir. Onlar için bütün umut kentlinin dış görünüşünü kendisine uyarlayabilmektir. Bir başka neden, kadınların kültürel öğrenme süreçlerinde insanların dış görünüşlerine ayrıntısıyla dikkat etmelerinden kaynaklıdır. Çünkü kadınlar buldukları konumdan ötürü beğenme tekeline sahiptirler, bütün kültürel sistemse bu davranışları özendirmeye ve desteklemeye yatkındır.⁴⁸

Son olarak K2 gibi “ben zaten farklıydım ki” düşüncesinde olanlar aslında bir yanılsama eğilimindedir. Çünkü sosyal eyleycilerin birbirlerine yaklaştıkça ortak özelliklere sahip olmaları kaçınılmazdır; toplumsal uzamda eyleycilerin ya da grupların birbirlerine yakın olmaları onların ortak özelliklerini arttıracaktır. Bourdieu'da eyleycileri toplumsal uzamdan uzak kılmak fiziksel uzamda etkileşimde olmayacaklarını düşündürmemiş olsa da bu eyleyciler kendilerine ait aktif dünya görüşlerini yapısal kısıtlamalar altında sergilemektedirler.⁴⁹

47 Elif Asoy, “Toplumsal Cinsiyet Ayrımı ve Cam Tavan Sendromu Üzerine Oyun Teorisi Modeli: Cam Tavanın Kırıldığı Oyun Dengesi”, *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2018), 86.

48 Pierre Bourdieu, *Bekârlar Balosu*, çev. Çağrı Eroğlu (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2009), 94-95.

49 Pierre Bourdieu, “Toplumsal Uzam ve Sembolik İktidar”, çev. Işık Ergüden, *Cogito* 18 (1999), 16-23.

3.5. Kültürel Değişimin Oluşturduğu Sorunlar

Ailelerinden aldıkları sermayelerle birlikte eğitim göçü yaşayan genç kızların pratiklerine işleyen değişimler sonucunda karşılaştıkları olaylar ya da sorunlar, bu konularla ilgili dönütlere karşı geliştirdikleri stratejiler de ele alınmıştır. Hâlbuki katılımcıların genel yöntemleri yaşadıkları olayları gizlemekten yanadır. Genellikle yaşadıkları olayları karşı tarafa aktarma şekilleri; insanlarla ters düşmek, çatışma yaşamak, uyuşmamak, zıtlaşmak üzerinedir. Neredeyse bir özet niteliği taşıyan bu olay ya da sorun betimlemeleri kolektif bir yaşamın baskıcı kalıntıları da olabilir. İnsanlarla kimi zaman ters düşen kimi zaman da zıtlaşan bu bireyler özetledikleri sorunları yetiştirilme tarzı, gelenekler ve inanç gibi nedenlere dayandırarak ailelerinin üzerindeki sorumluluğu tüm topluma yüklemiş sayılırlar. Kültürel değişimlerle ilgili yaşanan sorunlar noktasında genellikle alınan duyuların konusu ise dış görünüşlerindeki yenilikler ve savunmaya koyuldukları düşünceleridir.

K1, ilçeye geri dönüşündeki ilk denetleyici bakışları ailesinden almış, onların kontrolcü, otoriter eylemlerini hoşgörüyü karşılayarak iktidardaki düşüncenin tüm etkenlerini suçlamıştır. Ailedeki tahakküm odaklı norm ve kurallara karşı K2'nin yaklaşımı K1'de olduğu kadar ılımlı olmamış, K4 mekânla birlikte şekillenme planıyla, “eş, dost, akraba, tanıdık” grubunun eleştirel bakışlarından taktik davranış biçimleri kullanarak kurtulmuştur:

“Ailemle uyum sorunları elbette yaşadım. Giydiğim elbiseler ve tarzım söz konusu olduğunda ailemle ters düşebiliyorum. Onlarda aslında ilçenin düşünce yapısı, yetiştirilme şekilleri, gelenekleri, görenekleri, inançları ve şu anda ülkemizde yaşanan talihsiz olaylar nedeniyle bence bu tavırları sergiliyorlar. Aslında televizyon ve sosyal medya haberlerine yansıyan kadın olayları onların bu düşüncelerini daha da destekliyor. Tabi onlar da anne ve baba olunca ister istemez kaygılanıyorlar.” (K1)

“Buraya her geldiğimde beni kontrol altına almaya çalışıyorlar ama ben özgür olmak istiyorum. Ailemle bu konuda çok fazla çatışma yaşıyoruz, burada boğuluyor gibiyim ve bir an önce kaçmak istiyorum.” (K2)

“Ben yerine göre davranmasını bilen bir insan olduğum için bir sorun yaşadığımı hatırlamıyorum. Ayrıca benim için ev ayrı, üniversite ortamı ayrı. Üniversitede ayrı bir kişiliğim ve tarzım, ilçede ayrı bir kişiliğim ve tarzım var.” (K4)

K4, farklı toplumsal ekolojilerde farklı benlik repertuarına sahip olduğunu, oranın toplumsal sahnesine göre davrandığını aktararak uyarlanma taktiklerine dair önemli pratiklere işaret etmiştir. Öte yandan K7'nin toplumda saygın bir bölüm olarak kabul edilen tıpkı kazanarak hizmetkârlık alanından yavaşça soyutlandığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla kültürel değişimde bölüm ve meslek de önemli değişim avantajı sunmakta, özgüveni arttırmaktadır. Katılımcının ileride doktor olup ekonomik ve sosyal gücünü elde edeceği düşüncesi bile yalnızca kadınlara özel işlermiş gibi gösterilen ev işlerinden bağımsız bir kişi olarak düşünülmesine yetmiştir:

“Sağlık konusunda öğrendiğim yeni bilgileri ailemle paylaştığımda özellikle eniştemden “sen de hemen doktor oldun başımıza” gibi espri tarzında yorumlar alıyorum. Ben tıpi yeni kazandığımda ailemden sadece “doktor olunca bizi unutursun, bize çay, kahve getirmezsin, şimdi getir bari de bir doktordan çay içmişliğimiz olsun” gibi yorumlar aldım.” (K7)

İlçedeki hâkim düşünce tarzının doğru olmadığını ailesine nedenleriyle anlatan K6, bu sayede ailesinin kendisine destek vermesini sağlayabilmiştir. Fakat yine de bazı insanların üniversitede kullanmaya başladığı “smiley piercing’e” olan müdahalesinden kurtulamamıştır. İnsanların tarzına müdahale ettiğinden bahseden yalnızca K6 değildir. Kendi ailesinden öte bir tık uzak akrabalarından “o oje de ne öyle” şeklinde yorumlar alan K10, hoşuna giden şeyleri yapmakta özgür olduğunu, kimsenin karışmasını istemediğini ve bu tarz söylemleri artık duymak da istemediğini belirtmiştir. Esasen K6 ve K10’un yaşadığı olay, eğitimleri için kente göç etmeleri bir namus konusu olarak kabul edilmemişken; takı takmaları veya oje sürmeleri bir namus meselesi gibi olabilmıştır. Çünkü kızlar ev içi alandan bir amaç uğruna uzaklaşsalar da onların belirledikleri kadın görünümünü de terk etmiş sayılırlar. Özellikle eğitimleri konusunda ailesi tarafından desteklenen bu katılımcılar arasında yer alan K8, aynı desteği ilçedeki erkek şoförlerden görememiştir. Aslında K8’in kısaca anlattığı bu olay, eğitim için atılan her adımda genç kızların aldıkları olumsuz geri dönüşlerin küçük bir göstergesidir:

“Senin de yaptığın gibi üniversitede bize de bir saha araştırması verildi. Arkadaşlarıyla beraber otobüslerle ilgili yaşanan sorunları öğrenebilmemiz için otobüs şoförlerine ulaşmamız lazımdı. Ama sırf kadın olduğumuz için şoförler sorduğumuz soruları yanıtlamamışlardı.” (K8)

Ailesi ve ilçedeki insanlarla karşı karşıya kaldıkları olayları kısaca anlatan bu katılımcılar arasında kimisi bu olaylar karşısında sessiz kalmayı, kimisi de insanlara doğruları anlatmayı tercih etmiştir. İnsanlar onun tavırları, zevkleri ve giyim tarzı hakkında konuşsalar bile K1 ve K3 gibi hiçbir şey söyleyemeyerek konfor alanından uzaklaşmak istemeyen bireylerle karşılaşmıştır. K1 ve K3’ün bu sessizliği karşısında K2 ise “*insanlar sığ düşüncelerini kendilerine saklasınlar*” şeklinde bir ifade kullanarak kızgınlığını belli etmiştir:

“Değişen tavırlarım olsun, zevklerim olsun ve giyim tarzım olsun, insanların hakkımda konuşmasına vesile olabiliyor ve ben bu yorumları asla umursamıyorum. Hiç de cevap vermiyorum. Bence benim için en iyi savunma yöntemi bu.” (K1)

“Siyasi bir konuşmada fikirlerimi açık açık dile getirdiğim için özellikle akrabalar tarafından “senin dilin çok uzamış” tarzında birçok söz duydum. Kendimi savunma konusunda da bir yere kadar fikrimi beyan etmeye devam ettim. Sonrasında sustum, çünkü cahil insana bir şeyleri anlatmak gerçekten çok zor.” (K3)

Neredeyse bir iklim haline dönüşen “tartışmaya girmekten geri çekilme, ideal izlenim” stratejisi kişilerin yeni kimlikleriyle dikkat çekmek istemeyişleriyle ilişkili olabilmektedir,

çünkü sessizliğin ve uyumun altında bilinç gizlidir. Goffman'dan hareketle,⁵⁰ genç kızlar davranışlarını dikkatleri üzerlerinden çekmeye ilişkin kodları söylenebilir. Sosyal çevreden alacakları tepkilerden korunma, almış oldukları tepkilerle dikkat alanından uzaklaşma amacıyla karşıt ifadeleri yok sayma planı yapmışlardır. Hem ilçeye hem de üniversiteye göre uyarlanmış K4'ün yeni kimliğini gizleyişi ve kültürel sermayesini müdafaa edişi bu konuyu özetleyen bir örnektir. Öğrencilerden K6 gibi kendi duygularını, düşüncelerini ve arzularını önceleyenleri görmek, bir diğer stratejinin “ben-merkezci strateji” olduğunu düşündürmüştür. Dikkatler, bu aşamada konuşulanlara değil de bireylerin kendi doğrularına yönlendirilmeye çalışılmıştır. Kişiye, koşula göre farklı yöntemlerde kullanılmıştır. Örneğin, evlilik ile eğitimin bir arada yürütülemeyeceği ile ilgili stereotiplere yönelik eğitimi ve evliliği hakkında gerekli zamanlamayı, eşinden aldığı desteği dile getirmiş K8'in stratejisi, yaşamını idealize etmek olmuştur.

Genç kızların özgürlüklerini her daim yaşayabilmeleri için bölgedeki bu malum sessizlik tartışmalı bir sessizliktir. Oysa bu bireylerin özgür olabilmeleri için toplumda belirli bir çaba göstermeleri şarttır. Gençlerin her türlü elde ettikleri sermayeler aslında bir tahakküm ve hegemonya bedelidir, kızlar farkında olmaksızın yereldeki habitusun dayattıkları ile yaşarlar. Kolektif bir yaşamın içerisinde hareket etmek, onların tabiriyle insanların ayıplayıcı davranış ve yargılarıyla baş başa kalmak, karşılaşılan sorunların net bir şekilde paylaşılmamasına neden olmuştur. K3'ünde belirttiği üzere “akraba işimizi gör, bizi aradan çıkarıver” algısı insanların birbirlerini tanımalarındaki yakınlığı nitelemektedir. Dolayısıyla ilçedeki insanların birbirlerini tanıma üzerine kurgulanan toplum yapısı birbirleri hakkında ne düşünecekleri korkusunu oluşturmuştur. İlçenin habitusuna yakışır davranışlar yerine yeni davranışlar sergilemenin ardından biçimlenen anlaşmazlıklar bir çeşit gelişime karşı duruştur.

Sonuç

Geleneksel ataerkil zihniyetle bugünün değerlerine direnç gösteren toplumsal mekândan yeni değerlerin kazanıldığı bir mekâna geçiş, genç kızlarda değişime inanmayı tetiklemiştir. Başka bir ifadeyle, öncelikle kentin olanaklarıyla sonlanacak ya da yeniden elde edilecek olguların olduğu inancı, ardından kentte ve üniversitede farklı insanlarla, farklı kültürel yetkinliklerle karşılaşmak bilinçlerde çeşitliliğe yol açarak fikri farkındalığı güçlendirmiştir. Bu farkındalıklar ve kazanılan kültürel sermayeler genç kızlarda geçmişin kattığı değerleri yerinde sorgulatmış, kimilerinde ise sembolik şiddetin doğallığını yok sayacak bir hale ulaştırmıştır. Kimliklerdeki hiyerarşik çelişkiler, üniversitedeki fikirlerle karşılaştığında kişiler kendi eylemlerini, düşüncelerini ve kararlarını gerçekleştirmeye yönelik kararlılığı elde etmişler, temelde en büyük kazanımı kültürel değişime açık olmayla yaşamışlardır. Genç kızlar, ev içi yaşamla ya da kısıtlı bir sosyallikle birçok farklılığı kaybettiğini düşündükleri için kültürel yenilikleri yaşamayı daha fazla istemişlerdir. Ancak bazı durum-

50 Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 19-20.

larda geleneksel yapı ile bireysel ve seküler dünya arasında gerilimler de yaşamışlardır. Ev, baskılarla yaşatılan değişimlerin mekânı, üniversite ve kent, sosyal ve kültürel imkânlarla kavuşmak için bir geçiş bölgesi konumunda işlev göstermiştir.

Genç kızlar, sosyal kaygı ve uyum problemlerini kimlik arayışlarıyla ve kendilerine göre şekillendirdikleri pratiklerle aşmaya çalışmışlardır. Bazı katılımcılar ise ortama göre uyum mekanizmaları geliştirmişlerdir. Dışa dönük karakterlerini değerlendirecek sosyalleşme mekânlarını keşfetmeleri etkileşim korkularını yenmeleriyle sonuçlanmaktadır. Yaşadıkları yerde yapmak zorunda oldukları eylemler, istedikleri eylemlere karşı durmakla aynı anlama geldiğinden aradıkları şeyleri bulduklarında geçmiş davranışlarını terk etmeye meyletmışlerdir. Özgürlükteki kilit kavram akranlara erişim olmuşken ergenlikle birlikte kız çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine sınır koymaya başlamak, sosyalleşme yeteneklerini etkilediği gibi özgürlüğe karşı yaklaşımlarını da etkilemiştir. İnsanların birbirlerine müdahalesindeki zayıflama, üniversitenin özgürlükle bağlantılı olmasını sağlamış, bu sayede hayallerini yaşayabilmişlerdir. Özgürlüklerde ve kültürel değişimlerde diğer önemli husus, kendiliğindenlik olmuştur çünkü genç kızlar, kendi düşünce ve inançlarının yolunda ilerleyeceklerine dair içsel bir cesaret kazanmışlardır. Onların bu içsel cesaretleri ilçedeki kalıp yargılardan vazgeçilmesi için bir işe yaramamış, bir ifadeler bütünü olarak yalnızca diyaloglarda yer edinmiştir. Bazıları toplumun kadınlar için tasarladığı bu dünyayı hiçbir şekilde dönüştüremeyeceklerine dair keskin bir inanç geliştirmişlerdir.

Gençlerin en başından beri kimliklerine kazandırmaya çalıştıkları sosyalleşme ve uyum üniversitenin sağlamış olduğu etkileşim ağı ile birlikte daha da güçlenmiştir. Üniversite dönemi, aynı zamanda kendi kimliklerini inşa ettikleri, geniş etkileşimlerle ve bireyselliklerle geleneksel kodları geçici de olsa askıya aldıkları veya sorguladıkları bir süreç olmuştur. Ancak bu durum ilçedeki yapıdan ve gelenekten tamamen bir kopuş demek değildir. İlçenin toplumsal kontrolü yüksek durumundan kentin ve üniversitenin geniş sosyalleşme dünyasına geçişte genç kızların sergiledikleri pratiklerde, beğeni ve ilgi sistemlerinde değişimler yaşanmıştır. Bireyler, kendi devamlılıklarını sağlamak adına bu değişimlerde eril tahakküm odaklı beğenileri reddetmişlerdir. Kültürel değişimin beraberinde getirdiği bedensel farklılıklar, ilçe halkıyla olan etkileşimlerde yaşanan karşılıklı uyumsuzluk eleştirilere neden olmuştur. Eleştiriler, genç kızların ideal rolü oynadıkları stratejilerle geçiştirildiği için kültürel değişimler daha çok gizil bir geçiştirme tarzıyla yaşanmaktadır.

Kaynakça | References

- Afşar, Bilge - Öğrekçi, Süleyman. "Tarihsel Süreçte Kadının Gelişimi ve Ekonomideki Rolü: Toplayıcı Kadından Günümüz Kadınına Dönüşüm". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 17/1 (2014), 65-86.
- Aktaş, Gül. "Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 30/1 (Haziran 2013), 53-72.
- Asoy, Elif. "Toplumsal Cinsiyet Ayrımı ve Cam Tavan Sendromu Üzerine Oyun Teorisi Modeli: Cam Tavanın Kırıldığı Oyun Dengesi". *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2018), 85-95.
- Aydın, Duygu - Çam, Mehmet Safa. "Bilgi Toplumu Dönüşümünde Türkiye'de Kadın Olmak". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* ICEBSS Özel Sayısı (Kasım 2016), 224-247.
- Bauman, Zygmunt. *Kimlik (Benedetto Vecchi Tarafından Gerçekleştirilmiş Söyleşiler)*. çev. Mesut Hazır. Ankara: Heretik Yayınları, 1. Baskı, 2017.
- Bauman, Zygmunt. *Parçalanmış Hayat: Postmodern Ahlâk Denemeleri*. çev. İsmail Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1. Basım, 2001.
- Beauvoir, Simone De. *Kadın İkinci Cins 1: Genç Kızlık Çağı*. çev. Bertan Onaran. İstanbul: Payel Yayınları, 2. Baskı, 1971.
- Bingöl, Orhan. "Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık". *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16/Özel Sayı 1 (2014), 108-114. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.36760>.
- Bookchin, Murray. *Özgürlüğün Ekolojisi: Hiyerarşinin Ortaya Çıkışı ve Çözülüşü*. çev. Alev Türker. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1. Basım, 1994.
- Bookchin, Murray. *Toplumsal Ekolojinin Felsefesi: Doğacılık Üzerine Denemeler*. çev. Rahmi G. Öğdül. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 1. Basım, 1996.
- Bourdieu, Pierre. "Toplumsal Uzam ve Sembolik İktidar". çev. Işık Ergüden, *Cogito* 18 (1999), 16-32.
- Bourdieu, Pierre. *Ayrım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*. çev. Derya Fırat Şannan - Ayşe Günce Berkurt. Ankara: Heretik Yayınları, 1. Baskı, 2015.
- Bourdieu, Pierre. *Bekârlar Balosu*. çev. Çağrı Eroğlu. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2009.
- Bourdieu, Pierre. *Eril Tahakküm*. çev. Bediz Yılmaz. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 5. Basım, 2019.
- Bourdieu, Pierre. *Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine*. çev. Hülya Tufan. İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1995.
- Bourdieu, Pierre. *Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine*. çev. Hülya Uğur Tanrıöver, İstanbul: Hil Yayınları, 2. Baskı, 2015.
- Clifford, Geertz. *Kültürlerin Yorumlanması*. çev. Hakan Gür. Ankara: Dost Kitabevi, 2010.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. çev. Selçuk Beşir Demir. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2023.
- Cuche, Denys. *Sosyal Bilimlerde Kültür Kavramı*. çev. Turgut Arnas. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2013.
- Eliuz, Ülkü. "Cinsel Kimlik Paniği: Kadın Olmak". *Turkish Studies* 6/3 (Summer 2011), 221-232.
- Ereş, Figen. "Türkiye'de Kadının Statüsü ve Yansımaları". *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi* 19 (2006), 40-52.
- Goffman, Erving. *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. çev. Barış Cezar. İstanbul: Metis Yayınları, 2024.
- Günay, Durmuş. "Üniversitelerin Neliği, Akademik Özgürlük ve Üniversite Özerkliği". *International Congress On Higher Education 27-29 (May 2004)*, 1-15.
- Güvenç, Bozkurt. *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 7. Baskı, 1996.
- Horowitz, Helen Lefkowitz. *Campus Life: Undergraduate Cultures from the End of the Eighteenth Century to the Present*. USA: The University of Chicago Press, 1988.

- Karabağ, Hacer. “Bursa Kırsalında Kadın Olgusunun Değişimi Üzerinde Eğitimin Etkisi (1945-2015)”. *Journal Of Institute of Economic Development and Social Researches* 4/14 (Kasım 2018), 714-727.
- Metin, Abdullah. “Kimliğin Toplumsal İnşası ve Geleneksel Kadın Kimliğinin Aktarımı”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2/1 (2011), 74-92.
- Nathan, Rebekah. *My Freshman Year: What a Professor Learned by Becoming a Student*. USA: Cornell University Press, 2005.
- Nelson, Larry J. vd. “The Influence of Culture in Emerging Adulthood: Perspectives of Chinese College Students”. *International Journal of Behavioral Development* 28/1 (2004), 26-36.
- Özaydınlık, Kevser. “Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 33 (Temmuz-Aralık 2014), 93-112. <http://dx.doi.org/10.21560/spcd.03393>
- Peters-Golden, Holly. “Bütünsel Düşünme”, çev. Erol Mutlu, *Antropolojik Düşünmek: Öğrenciler İçin Pratik Bir Rehber*, drl. Philip Carl Salzman - Patricia C. Rice. Ankara: Atıf Yayınları, 2020.
- Şahin, Murat. “Kültür Değişimleri ve Eğitim”. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi* 5/3 (2019), 458-466.
- Tan, Mehmet. “Kültürel Sermayenin Kişilerarası İlişkilere Etkisi: Bourdieucu Bir Yaklaşım”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 10/3 (Eylül 2021), 2016-2037. <https://doi.org/10.15869/itobiad.876166>
- Turhan, Mümtaz. *Kültür Değişimleri: Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 6. Baskı, 2006.
- Türk, Hüseyin. *Kültür Kuramı ve Kavramı: Sosyal ve Kültürel Antropoloji*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2021.
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları, 12. Baskı, 2021.